

ZAŁĄCZNIK 7

Analiza luk

Tabela 1 Analiza zgodności

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS1: Ocena i zarządzanie ryzykiem środowiskowym i społecznym					
Przeprowadzenie oceny środowiskowej i społecznej	Art. 1, Art. 3 ust. 1 pkt 8 u.o.o.ś. (zakres przedmiotowy ustawy – ocena oddziaływania na środowisko; definicja oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko)	Częściowa zgodność	Polski system prawny koncentruje się głównie na ocenie środowiskowej, a aspekty społeczne są uwzględniane w mniejszym stopniu niż wymaga ESS1. Brak systematycznej i kompleksowej oceny oddziaływania społecznego jako równorzędnego elementu z oceną środowiskową.	Przeprowadzenie Oceny Oddziaływania Społecznego (SIA) obejmującej wszystkie społeczności i grupy objęte oddziaływaniem Projektu, w tym analizę ryzyk i skutków społecznych nieuwzględnionych w krajowej procedurze OOŚ. SIA sporządza się przed oceną Zadania oraz aktualizuje w miarę potrzeb na każdym etapie jego realizacji.	OOŚ
Identyfikacja i ocena ryzyk i oddziaływań społecznych	Art. 3 ust. 1 pkt 8 i pkt 14, art. 3 ust. 2 u.o.o.ś. (zapewnienie udziału społeczeństwa w postępowaniu OOŚ; oddziaływanie na środowisko obejmuje również oddziaływanie na zdrowie ludzi)	Częściowa zgodność	W polskim prawie brak jest wyraźnego wymogu identyfikacji i oceny ryzyk i oddziaływań specyficznie społecznych. Nacisk kładziony jest na aspekty zdrowotne, a nie na szersze konsekwencje społeczne, ekonomiczne czy kulturowe.	Zidentyfikować i systemowo ocenić ryzyka oraz oddziaływania społeczne wykraczające poza aspekty zdrowotne, w tym skutki ekonomiczne, kulturowe i wspólnotowe. Ocenę przeprowadzić na podstawie badań terenowych, wywiadów z interesariuszami oraz analizy wyjściowych danych społeczno-gospodarczych. Wyniki udokumentować i uwzględnić w rozwiązaniach projektowych oraz w działaniach tagodzących.	Identyfikacja i ocena ryzyk i oddziaływań społecznych
Objęcie usług ekosystemowych	Art. 66 ust. 1 u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Polskie prawo wymaga oceny wpływu na elementy przyrodnicze – florę, faunę, siedliska, wodę, glebę – co pośrednio obejmuje część usług ekosystemowych. Brakuje jednak wyraźnego wymogu systematycznej oceny usług ekosystemowych jako odrębnej kategorii oraz analizy zależności	Przeprowadzić ocenę usług ekosystemowych w ramach OOŚ. Ocena powinna obejmować analizę zależności społeczności lokalnych od	Objęcie OOŚ usług ekosystemo- wych

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
			społeczności lokalnych od żywych zasobów naturalnych i skutków projektu dla ich dostępności.	żywych zasobów naturalnych oraz przewidywanego wpływu Projektu na ich dostępność.	
Hierarchia środków łagodzących (unikanie, minimalizacja, łagodzenie, kompensacja)	Art. 66 ust. 1 pkt 9 u.o.o.ś. (hierarchia środków łagodzących)	Częściowa zgodność	W raporcie OOS należy opisać działania mające na celu unikanie, zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, w szczególności na formy ochrony przyrody. Brak wyraźnego wymogu stosowania hierarchii w odniesieniu do oddziaływań społecznych innych niż wyraźnie wskazane w art. 66 ust. 1 pkt 6a UOOS (oddziaływania zw. ze standardami jakości środowiska, oddziaływania na dobra materialne, zabytki i krajobraz kulturowy).	Zastosować hierarchię działań łagodzących wobec wszystkich zidentyfikowanych ryzyk i oddziaływań środowiskowych oraz społecznych w całym cyklu Zadania. Udokumentować decyzje projektowe podjęte w celu uniknięcia lub minimalizacji negatywnych skutków przed zastosowaniem działań naprawczych lub kompensacyjnych. Zastosowanie hierarchii musi znaleźć odzwierciedlenie w dokumentacji Zadania i podlegać weryfikacji na każdym jego etapie.	Hierarchia środków łagodzących (unikanie, minimalizacja, łagodzenie, kompensacja)
Przygotowanie PZŚS – wdrożenie adekwatnych instrumentów zarządzania środowiskowego i społecznego na każdym etapie cyklu Projektu (ESS1), obejmujących w zależności od potrzeb: PZŚS, dokumenty ramowe, polityki operacyjne, podręczniki procedur, systemy zarządzania oraz szczegółowe procedury.	Art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. c u.o.o.ś. (obowiązek monitorowania oddziaływania na środowisko).	Częściowa zgodność	Polskie prawo nie przewiduje instrumentu równoważnego PZŚS. Natomiast jeżeli z OOS wynika potrzeba monitorowania oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko – w DŚU nakłada się obowiązek monitorowania, określając jego zakres, termin i obowiązki co do przedłożenia informacji o jego wynikach RDOŚ, organowi wydającemu decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach oraz gdy jest to uzasadnione, innym organom. Ponadto decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU) nie obejmuje w sposób systemowy kwestii zarządzania społecznego, nie wymaga stosowania pełnej hierarchii działań łagodzących wobec wszystkich rodzajów oddziaływań ani nie stanowi dokumentu operacyjnego podlegającego bieżącej aktualizacji na każdym etapie realizacji Projektu.	Opracować PZŚS obejmujący wszystkie zidentyfikowane ryzyka i oddziaływania środowiskowe oraz społeczne we wszystkich fazach Zadania, z zastosowaniem hierarchii działań łagodzących, przypisaniem odpowiedzialności, określeniem harmonogramów i wskaźników monitorowania; w stosownych przypadkach PZŚS powinien obejmować: Plan Zarządzania Różnorodnością Biologiczną (BMP), procedurę postępowania w przypadku znalezisk archeologicznych oraz — jeżeli Zadanie obejmuje istniejące lub nowe zapory — Plan gotowości na wypadek sytuacji awaryjnych (EPP); PZŚS podlega ujawnieniu i konsultacjom z interesariuszami przed jego finalizacją oraz jest aktualizowany w razie potrzeby; Wykonawcy są	Przygotowanie PZŚS – wdrożenie adekwatnych instrumentów zarządzania środowiskowego i społecznego na każdym etapie cyklu Projektu (ESS1), obejmujących w zależności od potrzeb: PZŚS, dokumenty ramowe, polityki

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
Wszystkie narzędzia muszą opierać się na hierarchii działań łagodzących oraz zapewniać zgodność z obowiązującym prawem krajowym i ESS, zgodnie z ESCP.				zobowiązani do opracowania PZŚS Wykonawcy zgodnych z PZŚS.	operacyjne, podręczniki procedur, systemy zarządzania oraz szczegółowe procedury. Wszystkie narzędzia muszą opierać się na hierarchii działań łagodzących oraz zapewniać zgodność z obowiązującym prawem krajowym i ESS, zgodnie z ESCP.
ESS2 - Praca i warunki pracy					
Regularne wypłacanie wynagrodzeń - zgodnie z prawem krajowym i LMP.	Art. 2 k.p., Art. 85 k.p., ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, art. 300 k.p., art. 481 k.c.		Pracownikowi (na umowie o pracę) wynagrodzenie wypłaca się co najmniej raz w miesiącu, w stałym, z góry ustalonym terminie (nie później niż do 10. dnia następnego miesiąca). Zleceniobiorcy objęci są minimalną stawką godzinową na mocy ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę. Za opóźnienie w wypłacie przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie z mocy art. 481 k.c. Luka dotyczy podwykonawców i osób na umowach cywilnoprawnych (B2B/Zlecenia): kodeks pracy nie narzuca tu miesięcznych okresów płatności. Terminy płatności mogą być znacznie wydłużone zapisami umownymi (np. płatność po odbiorze całego etapu robót). Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności	Wprowadzić w LMP wymóg wypłaty wynagrodzenia dla wszystkich pracowników Zadania (niezależnie od formy zatrudnienia) co najmniej raz w miesiącu, w stałym, z góry ustalonym terminie; przenieść wymóg do umów z Wykonawcami i Podwykonawcami oraz weryfikować go w ramach monitorowania LMP.	LMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
			osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek pracy (art. 22 § 1 ¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.		
Pracownicy muszą otrzymać udokumentowaną informację o warunkach zatrudnienia przed rozpoczęciem pracy, obejmującą co najmniej: rodzaj pracy, miejsce wykonywania, okres trwania, wynagrodzenie, czas pracy oraz warunki rozwiązania umowy	art. 29 k.p.; art. 734 i art. 750 k.c.	Zgodność	Pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę muszą otrzymać pisemną informację o warunkach zatrudnienia przed rozpoczęciem pracy (art. 29 k.p.). Żadna umowa nie może zostać zawarta bez przekazania pracownikowi takiej udokumentowanej informacji przed rozpoczęciem pracy. W przypadku osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, istotne warunki współpracy (rodzaj usługi, wynagrodzenie, okres trwania i warunki rozwiązania umowy) stanowią obowiązkową treść umowy cywilnoprawnej.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Potrąceń z wynagrodzeń można dokonywać wyłącznie na warunkach dozwolonych przez prawo krajowe lub określonych w LMP. Pracownicy	art. 87 § 1 k.p., art. 87 ¹ § 1 k.p., art. 91 § 1 k.p. art. 58 § 2 k.c. , art. 353 ¹ k.c., art. 484 § 2 k.c.	Częściowa zgodność	K.p. rygorystycznie chroni wynagrodzenie etatowe. Bez zgody pracownika potrącać można tylko alimenty, należności egzekwowane komorniczo, zaliczki i kary porządkowe. Obowiązuje kwota wolna od potrąceń (np. równe płacy minimalnej). Inne potrącenia wymagają pisemnej zgody pracownika. Dla zleceniobiorców KC ogranicza swobodę kształtowania potrąceń i kar umownych poprzez: zakaz postanowień sprzecznych z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 KC), możliwość sądowego miarkowania rażąco wygórowanej kary umownej (art. 484 § 2 KC) oraz ogólne granice swobody umów (art. 353 ¹ KC). Ochrona z KC ma charakter następczy i wymaga dochodzenia roszczeń przed sądem.	Określić w LMP warunki dopuszczalności potrąceń z wynagrodzeń pracowników (w tym świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych i B2B), zakazać potrąceń bez uprzedniej pisemnej zgody pracownika oraz zapewnić możliwość zgłaszania nieuprawnionych potrąceń za pośrednictwem mechanizmu skarg pracowniczych (P-MRS) bez ryzyka	LMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
muszą być informowani o warunkach potrąceń.			Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek pracy (art. 22 § 1 ¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.	działań odwetowych; przenieść wymogi do wszystkich umów z Wykonawcami i Podwykonawcami.	
Należy zapewnić odpowiednie okresy odpoczynku w tygodniu. Jeśli prawo krajowe nie nakazuje okresów odpoczynku dla poszczególnych rodzajów zatrudnienia, inwestor zapewnia je poprzez LMP	Art. 131, 132, 133, 135, art. 2 k.p.	Częściowa zgodność	Zgodnie z k.p. pracownikom przysługuje 11h nieprzerwanego odpoczynku dobowego i 35h tygodniowego. Maksymalny czas pracy z nadgodzinami to przeciętnie 48h/tydzień. W systemach równoważnych dniówki mogą trwać do 12h, co musi być zrekompensowane czasem wolnym. Prawo polskie nie narzuca norm czasu pracy ani gwarantowanego odpoczynku dobowego/tygodniowego dla osób zatrudnionych na podstawie umów innych, niż umowa o pracę. Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek pracy (art. 22 § 1 ¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.	Ustanowić w LMP minimalne standardy czasu pracy i odpoczynku dla wszystkich pracowników Zadania (niezależnie od formy zatrudnienia), obejmujące: maksymalnie 48-godzinny przeciętny tygodniowy czas pracy, minimum 11 godzin nieprzerwanego odpoczynku dobowego oraz minimum 35 godzin odpoczynku tygodniowego; przenieść wymogi do wszystkich umów z Wykonawcami i Podwykonawcami oraz weryfikować ich przestrzeganie w ramach regularnego raportowania LMP.	LMP
Płatny urlop wypoczynkowy - braki w prawie krajowym dla poszczególnych grup muszą zostać wyrównane procedurami LMP.	Art. 152, 154 i art. 2 k.p.	Częściowa zgodność	Pracownik na umowie o pracę ma niezbywalne prawo do 20 lub 26 dni (zależnie od stażu) płatnego urlopu w roku. Brak przepisów dotyczących prawa do urlopu wypoczynkowego oraz wynagrodzenia za dni wolne od świadczenia usług dla osób dla osób zatrudnionych na podstawie umów innych, niż umowa o pracę. Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek	Ustanowić w LMP wymóg zapewnienia pracownikom świadczącym pracę na podstawie umów cywilnoprawnych oraz w formule B2B prawa do płatnych dni wolnych (w wymiarze odpowiadającym urlopom z Kodeksu pracy) lub równoważnej rekompensaty finansowej uwzględnionej w wynagrodzeniu;	LMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
			pracy (art. 22 § 1 ¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.	przenieść wymóg do wszystkich umów z Wykonawcami i Podwykonawcami.	
Zapewnienie zwolnień chorobowych. Dotyczy też grup wykluczonych z ochrony na mocy prawa krajowego.	Art. 92 k.p., Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa	Częściowa zgodność	Pracownik etatowy otrzymuje wynagrodzenie chorobowe finansowane przez pracodawcę (do 33 dni), a następnie zasiłek z ZUS. Zleceniobiorcy i B2B mogą przystąpić do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego w ZUS, na podstawie którego ZUS wypłaca zasiłek chorobowy od pierwszego dnia udokumentowanej choroby. Ubezpieczenie chorobowe jest dla zleceniobiorców i B2B dobrowolne. Brak aktywnej składki chorobowej oznacza brak prawa do zasiłku z ZUS za czas choroby. Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek pracy (art. 22 § 1 ¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.	Zobowiązać w LMP Wykonawców i Podwykonawców do informowania wszystkich osób świadczących pracę na podstawie umów cywilnoprawnych oraz w formule B2B o zasadach i korzyściach dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, a także do zachęcania ich do przystąpienia do tego ubezpieczenia przed rozpoczęciem pracy; określić w LMP rozwiązania ostonowe (w tym minimalną ochronę dochodu na czas niezdolności do pracy z powodu choroby) dla osób nieobjętych ubezpieczeniem chorobowym; przenieść wymogi do umów z Wykonawcami i Podwykonawcami.	LMP
Standard zakłada zapewnienie urlopów macierzyńskich i rodzinnych w oparciu o prawo krajowe lub zapisy LMP.	Art. 177-190 k.p., Ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Ustawa z		Pracownicy etatowi mają prawo do urlopu macierzyńskiego (20 tygodni), rodzicielskiego i ojcowskiego, ochronę przed zwolnieniem oraz prawo powrotu na stanowisko. Zleceniobiorcy i B2B objęci dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym w ZUS mają prawo do zasiłku macierzyńskiego wypłacanego przez ZUS – nie przysługuje im jednak urlop macierzyński jako instytucja prawa pracy, lecz jedynie świadczenie pieniężne za okres po urodzeniu dziecka. Zleceniobiorcy i B2B nie są chronieni przed rozwiązaniem umowy cywilnoprawnej w związku z ciążą lub urodzeniem dziecka – KC nie przewiduje takiej ochrony. Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności	Wprowadzić w LMP zakaz rozwiązywania umów z osobami zatrudnionymi na zleceniu/B2B z powodu ciąży lub porodu (niezależnie od formy zatrudnienia) oraz nałożyć obowiązek informowania ich o zasadach nabywania prawa do zasiłku macierzyńskiego z ZUS w ramach dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego; zobowiązać Wykonawców i Podwykonawców do przeniesienia równoważnych klauzul	LMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
	dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny		osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek pracy (art. 22 § 1 ¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.	ochronnych do wszystkich umów zlecenia/B2B.	
Planowanie BHP, identyfikacja zagrożeń i stosowanie hierarchii środków zapobiegawczych przez wszystkie strony realizujące projekt.					
Zapewnienie bezpiecznego środowiska pracy, bezpłatnych ŚOI, szkoleń i badań lekarskich. Prowadzenie konsultacji z pracownikami w sprawach BHP.	Art. 237 ³ i nast. k.p.; art. 207 k.p.; art. 229 k.p.	Zgodność	Szkolenia odbywają się w czasie pracy i na koszt pracodawcy. Pracodawca dostarcza nieodpłatnie odzież i ŚOI, a koszty działań w zakresie BHP nie mogą w żaden sposób obciążać pracowników. Pracodawca konsultuje z pracownikami lub ich przedstawicielami wszystkie działania związane z BHP. Badania lekarskie są przeprowadzane na koszt pracodawcy.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Zapobieganie sytuacjom awaryjnym, przygotowanie i reagowanie na nie.	art. 209 ² k.p. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych § 9 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy	Zgodność	W przypadku zagrożenia dla zdrowia lub życia pracodawca jest obowiązany niezwłocznie poinformować o tym pracowników i dostarczyć im instrukcje postępowania. Teren budowy wyposaża się w niezbędny sprzęt do gaszenia pożaru. Drogi ewakuacyjne muszą odpowiadać przepisom techniczno-budowlanym.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Prawo do oddalenia się z miejsca pracy stanowiącego bezpośrednio	art. 210 k.p. w zw. z art. 304 k.p.	Zgodność	Każda osoba pracująca na terenie budowy ma prawo powstrzymać się od pracy z powodu zagrożenia życia lub zdrowia bez negatywnych konsekwencji	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
zagrożenie dla życia lub zdrowia bez ryzyka działań odwetowych. Obowiązek zgłaszania niebezpiecznych sytuacji.					
Dostęp do odpowiednich udogodnień sanitarnych i higienicznych. Warunki zakwaterowania pracowników	§ 8, 30 i 37 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych § 111 i Załącznik nr 3 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy	Zgodność	Zagospodarowanie terenu budowy obejmuje urządzenie pomieszczeń higieniczno-sanitarnych i socjalnych dla wszystkich pracujących. Szczegółowe normy określają metraże jadalni, szatni, umywalni i ustępów. W przypadku ewentualnego zakwaterowania pracowników zastosowanie mają szczegółowe przepisy prawa budowlanego i rozporządzeń wykonawczych, które są surowsze niż standardy Banku Światowego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Systematyczne rejestrowanie i raportowanie wypadków oraz incydentów. Zapewnienie odszkodowań i świadczeń za wypadki przy pracy.	Art. 236 k.p., Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych	Zgodność	Pracodawca systematycznie analizuje przyczyny wypadków i chorób zawodowych (art. 234 KP). Ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają pracownicy etatowi, zleceniobiorcy i osoby B2B. W przypadku osób B2B ustalenia okoliczności wypadku dokonuje ZUS, a nie pracodawca. W przypadku wypadku osoby B2B dochodzenie prowadzi ZUS, przez co Wykonawca może nie otrzymać pełnej dokumentacji wypadkowej, co może utrudniać konsolidację danych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Regularne wypłacanie wynagrodzeń - zgodnie z prawem krajowym i LMP.	Art. 2 k.p., Art. 85 k.p., ustawa z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, art. 300 k.p., art. 481 k.c.		Pracownikowi (na umowie o pracę) wynagrodzenie wypłaca się co najmniej raz w miesiącu, w stałym, z góry ustalonym terminie (nie później niż do 10. dnia następnego miesiąca). Zleceniobiorcy objęci są minimalną stawką godzinową na mocy ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.	Wprowadzić w LMP wymóg wypłaty wynagrodzenia dla wszystkich pracowników Zadania (niezależnie od formy zatrudnienia) co najmniej raz w miesiącu, w stałym, z góry ustalonym terminie; przenieść wymóg do umów z	LMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
			Za opóźnienie w wypłacie przysługują odsetki ustawowe za opóźnienie z mocy art. 481 k.c. Luka dotyczy podwykonawców i osób na umowach cywilnoprawnych (B2B/Zlecenia): kodeks pracy nie narzuca tu miesięcznych okresów płatności. Terminy płatności mogą być znacznie wydłużone zapisami umownymi (np. płatność po odbiorze całego etapu robót). Jednakże polskie prawo przewiduje dodatkowe zabezpieczenie: jeżeli faktyczne warunki wykonywania pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej lub kontraktu B2B spełniają przesłanki stosunku pracy (w szczególności osobiste świadczenie pracy pod kierownictwem pracodawcy oraz w miejscu i czasie przez niego wyznaczonym) zatrudnienie to uważa się za stosunek pracy (art. 22 § 1¹ k.p.), bez względu na nazwę zawartej umowy. W takim przypadku osobie zatrudnionej przysługuje pełna ochrona przewidziana w Kodeksie pracy, a pracodawca podlega odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika oraz odpowiedzialności karnej. Ustalenie istnienia stosunku pracy może nastąpić na wniosek pracownika, w drodze działań Państwowej Inspekcji Pracy (PIP) lub na mocy orzeczenia sądu pracy.	Wykonawcami i Podwykonawcami oraz weryfikować go w ramach monitorowania LMP.	
ESS3 Efektywne gospodarowanie zasobami oraz zapobieganie zanieczyszczeniom i zarządzanie nimi					
ESS3 §4 – Zastosowanie hierarchii łagodzenia oraz wdrożenie technicznie i finansowo wykonalnych środków w zakresie gospodarowania zasobami i zapobiegania zanieczyszczeniom, zgodnie z Dobrymi Międzynarodowymi Praktykami Branżowymi	Art. 3, 6 POŚ, art. 66 u.o.o.ś., art. 17 i 18 U.odp., Art. 143, art. 204, art. 207 p.o.ś.	Zgodność	Koncepcje hierarchii łagodzenia, wdrażania technicznie i finansowo wykonalnych środków, zapobiegania zanieczyszczeniom oraz stosowania najlepszych praktyk branżowych mają swoje bezpośrednie odpowiedniki w polskim prawie ochrony środowiska.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
(GIIP) i Wytycznymi EHS (EHSGs)					
ESS3 §5 – Wdrożenie środków poprawiających efektywność zużycia zasobów oraz integracja zasad czystszej produkcji z projektowaniem i procesami w celu ochrony surowców, energii i wody	Art. 143 p.o.ś. Art. 1, 18-19 u. odp. Art. 5 Pr. bud. Art. 9 i 29 Pr. wod.	Zgodność	Zasady poprawy efektywności zużycia zasobów (energii, wody, surowców) oraz integracji „czystszej produkcji” na etapie projektowania procesów i instalacji są wdrożone w polskim systemie prawnym poprzez szereg rygorystycznych zapisów w ustawach z zakresu ochrony środowiska, gospodarki odpadami, prawa budowlanego oraz prawa wodnego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS3 §6 – Optymalizacja zużycia energii	art. 5 Pr. bud. art. 29 Pr. wod. art. 143 pkt 2 p.o.ś. art. 159 ust. 7 u. odp.	Zgodność	Prawo budowlane nakazuje projektowanie oraz budowanie obiektów w sposób gwarantujący oszczędność energii, izolacyjność cieplną oraz efektywne korzystanie z dostarczanej energii elektrycznej i ciepłej. Prawo ochrony środowiska wymaga, aby technologie stosowane w nowych lub istotnie zmienianych instalacjach zapewniały efektywne wytwarzanie oraz wykorzystanie energii. Prawo wodne wprost zakazuje korzystania z wód w sposób, który powodowałby marnotrawstwo energii wody.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS3 §12 – Ocena ryzyka dla zdrowia i bezpieczeństwa w przypadku wystąpienia historycznych zanieczyszczeń na terenie inwestycji; podjęcie działań naprawczych (remediacja) zgodnie z przepisami	art. 3 pkt 5a, pkt 31b, art. 101 i nast. p.o.ś.	Zgodność	POŚ definiuje historyczne zanieczyszczenie powierzchni ziemi oraz nakłada obowiązek przeprowadzenia remediacji na władającego terenem lub na sprawcę zanieczyszczenia. Proces musi opierać się na szczegółowych badaniach laboratoryjnych gleby oraz ustalonym w drodze decyzji planie remediacji. Obowiązkowym elementem tego planu jest zbadanie ryzyka poprzez ocenę występowania znaczącego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska. Dopuszczalne sposoby remediacji są ściśle uregulowane, ze wskazaniem pierwszeństwa dla całkowitego usunięcia zanieczyszczenia z gleby i ziemi, co gwarantuje wyeliminowanie ryzyka.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
krajowymi lub GIIP (w zależności od tego, które są bardziej rygorystyczne)					
ESS3 §13 – Uwzględnienie w projekcie następujących uwarunkowań środowiskowych : (a) istniejących warunków otoczenia, (b) pojemności asymilacyjnej środowiska, (c) obecnego i przyszłego użytkowania gruntów, (d) bliskości obszarów istotnych dla bioróżnorodności, (e) skumulowanych skutków o niepewnych konsekwencjach, (f) wpływu zmian klimatu	art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. a, pkt 1b oraz ust. 2, art. 63 i art. 66 u.o.o.ś. art. 72 ust. 1 i 2, art. 73 ust. 1 pkt 1 p.o.ś.	Zgodność	W ramach OOS bada się wpływ inwestycji na klimat, różnorodność biologiczną oraz bada się zdolności samooczyszczania się środowiska, czyli jego pojemność asymilacyjną. Przepisy nakazują szczegółową analizę powiązań projektowanej inwestycji z innymi przedsięwzięciami pod kątem oddziaływań skumulowanych, a także uwzględnienie obszarów ważnych dla bioróżnorodności (np. Natura 2000). Prawo wymaga bezpośredniej oceny podatności przedsięwzięcia na postępujące zmiany klimatu oraz wynikającego z nich ryzyka katastrof i awarii.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS3 §2 (Cele) – Unikanie lub minimalizowanie powstawania odpadów niebezpiecznych	art. 1, art. 17 ust. 1 pkt 1, art. 18 ust. 1, art. 19a ust. 1 ust. odp.	Zgodność	Ustawa o odpadach definiuje zapobieganie powstawaniu odpadów i zmniejszenie ich ilości jako swój główny cel służący ochronie środowiska i zdrowia ludzi. Wprowadza ona także hierarchię sposobów postępowania z odpadami, w której priorytetem jest właśnie zapobieganie ich powstawaniu.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
i innych niż niebezpieczne					
ESS3 §18 – Zarządzanie odpadami niebezpiecznymi : korzystanie wyłącznie z renomowanych, licencjonowanych podmiotów do utylizacji odpadów; prowadzenie dokumentacji łańcucha dostaw (chain of custody) do miejsca ostatecznego unieszkodliwienia; przestrzeganie konwencji międzynarodowych dotyczących transgranicznego przemieszczania odpadów	art. 27 ust. 2 i 3b, art. 66 ust. 1, art. 67 ust. 1 pkt 1 lit. A, art. 69 ust. 1 i 1a u. odp. art. 2 ust. 1 pkt 9 ust. IOŚ	Zgodność	Ustawa o odpadach nakazuje zlecenie gospodarowania odpadami wyłącznie podmiotom posiadającym odpowiednie zezwolenia, pozwolenia zintegrowane lub właściwe wpisy do rejestru. Prawo narzuca obowiązek prowadzenia ewidencji odpadów w systemie teleinformatycznym BDO (poprzez Karty Przekazania Odpadów), co gwarantuje pełną dokumentację łańcucha dostaw, a wytwórca jest zwalniany z odpowiedzialności dopiero z chwilą udokumentowanego przekazania ich do ostatecznego procesu unieszkodliwienia. Nadzór nad przestrzeganiem konwencji i przepisów o międzynarodowym przemieszczaniu odpadów jest wpisany w zadania Inspekcji Ochrony Środowiska.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSs – Ścieki: segregacja Obowiązkowa segregacja rodzajów ścieków (przemysłowych, sanitarnych, opadowych) w celu ograniczenia	art. 16, art. 75a, art. 79, art. 86 ust. 2 Pr. Wod., art. 5 ust. 1 pkt 2 lit. b Pr. bud.	Zgodność	Prawo wodne rozróżnia od siebie ścieki przemysłowe, bytowe, komunalne oraz wody opadowe, przypisując im odrębne wymogi i rygory postępowania. Przepisy zakazują wprowadzania wód opadowych z kanalizacji deszczowej bezpośrednio do wód podziemnych. Powyższe zasady uzupełnia i egzekwuje od samego początku procesu inwestycyjnego Prawo budowlane, które nakazuje projektowanie obiektów w sposób gwarantujący spełnienie warunków użytkowych w zakresie bezpiecznego usuwania ścieków oraz odrębnie wody opadowej.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ilości wody wymagającej specjalistycznego oczyszczania					
EHSs – Ścieki: wody opadowe Systemy odprowadzania wód opadowych z parkingów i stacji paliw muszą być wyposażone w separatory oleju i tłuszczu	art. 75a pkt 2, art. 99 ust. 1 pkt 4 Pr. wod.	Zgodność	Prawo wodne wprost zakazuje wprowadzania wód opadowych lub roztopowych z systemów kanalizacji deszczowej do urządzeń wodnych, jeśli zawierają one substancje szkodliwe w ilościach niezgodnych z przepisami. Najwyższe dopuszczalne wartości substancji zanieczyszczających dla wód opadowych, są uregulowane w przepisach wykonawczych wydawanych na podstawie delegacji ustawowej.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSs – Hałas i wibracje Kontrola i łagodzenie hałasu wykraczającego poza granice nieruchomości projektu; nieprzekraczanie norm EHSs dla poszczególnych stref (przemysłowe, mieszkalne); projektowanie urządzeń i procesów minimalizujące wibracje i emisję dźwięku	art. 112, art. 113, art. 114 , art. 115a p.o.ś. art. 5 ust. 1 pkt 1 lit.e Pr. Bud.	Zgodność	POŚ zakazuje przekraczania dopuszczalnych norm jakości środowiska w zakresie hałasu poza granicami terenu, do którego inwestor ma tytuł prawny. W polskim prawie funkcjonują zróżnicowane standardy akustyczne przypisane do poszczególnych stref (np. zabudowa mieszkaniowa, szpitale, cele rekreacyjne), chroniące je przed uciążliwością ze strony innych obszarów. W przypadku stwierdzenia przekroczeń, organ ochrony środowiska wydaje decyzję określającą dopuszczalny poziom hałasu i wymuszającą jego obniżenie.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSs – Odpady:	art. 17 ust. 1, art. 18 u.odp.	Zgodność	Ustawa o odpadach wprowadza hierarchię postępowania z odpadami, w której priorytetem jest zapobieganie powstawaniu odpadów oraz ograniczanie ich ilości już na etapie planowania i projektowania działań. Jeżeli	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
hierarchia Obowiązkowe stosowanie hierarchii postępowania z odpadami: unikanie/zapobieganie → redukcja → ponowne wykorzystanie → odzysk → recykling → unieszkodliwianie (jako ostateczność)			powstaniu odpadów nie udało się zapobiec, posiadacz ma obowiązek w pierwszej kolejności przygotować je do ponownego użycia, a następnie poddać recyklingowi lub innym procesom odzysku. Unieszkodliwianie odpadów jest traktowane jako ostateczność i można je stosować wyłącznie wobec odpadów, dla których odzysk był niemożliwy z uzasadnionych przyczyn technologicznych, ekologicznych lub ekonomicznych. Składowane powinny być wyłącznie te odpady, których unieszkodliwienie w inny sposób było niemożliwe		
EHSOs – Odpady: magazynowanie i segregacja Bezpieczne magazynowanie zapobiegające zmieszaniu odpadów niekompatybilnych ze sobą	art. 21 ust. 1, art. 23 ust. 1, art. 25 ust. 1 u.odp.	Zgodność	Ustawa o odpadach wymaga, aby magazynowanie odpadów odbywało się w sposób bezpieczny dla środowiska i zdrowia ludzi, ze szczególnym uwzględnieniem ich właściwości chemicznych, fizycznych oraz stwarzanych przez nie zagrożeń. Przepisy ustanawiają zasadę selektywnego zbierania odpadów, co ułatwia ich późniejsze bezpieczne przetwarzanie. Prawo zabrania mieszania ze sobą różnych rodzajów odpadów niebezpiecznych, a także mieszania ich z odpadami innymi niż niebezpieczne czy jakimikolwiek innymi substancjami.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSOs – Odpady: podmioty utylizujące Korzystanie wyłącznie z renomowanych, państwowych lub komercyjnych podmiotów posiadających odpowiednie	art. 27 ust. 2, art. 41 ust. 1, art. 50 ust. 1 u.odp.	Zgodność	Ustawa o odpadach nakłada na wytwórcę obowiązek zlecania gospodarowania odpadami podmiotom, które posiadają odpowiednie zezwolenia na ich zbieranie lub przetwarzanie. Prowadzenie działalności w zakresie przetwarzania (w tym unieszkodliwiania) odpadów jest w Polsce ściśle reglamentowane i wymaga uzyskania specjalnej decyzji administracyjnej. Ponadto podmioty gospodarujące odpadami muszą posiadać wpis do państwowego rejestru BDO. Przekazanie odpadów podmiotowi bez odpowiednich licencji nie zwalnia pierwotnego wytwórcy z odpowiedzialności i wiąże się z surowymi karami administracyjnymi.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
licencje na utylizację odpadów					
EHSOs – Odpady: ewidencja Ciągłe śledzenie i ewidencjonowanie wytwarzanych odpadów; prowadzenie rejestrów odpadowych (chain of custody)	art. 66 ust. 1, art. 67 ust. 1 i 6, art. 69 ust. 1 i 3, art. 79 ust. 6 u. odp.	Zgodność	Ustawa o odpadach nakłada na posiadaczy odpadów obowiązek prowadzenia na bieżąco ilościowej i jakościowej ewidencji odpadów. Śledzenie łańcucha dostaw realizowane jest przy pomocy elektronicznych kart przekazania odpadów oraz kart ewidencji odpadów. Cała ewidencja prowadzona jest na bieżąco za pośrednictwem centralnego systemu teleinformatycznego BDO. Wymóg cyfrowego potwierdzania przejęcia odpadu przez kolejnych podwykonawców gwarantuje transparentne śledzenie drogi każdego odpadu od jego pierwotnego wytwórcy aż do ostatecznego podmiotu przetwarzającego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSOs – Substancje niebezpieczne: eliminacja Całkowite zastępowanie substancji niebezpiecznych bezpieczniejszymi zamiennikami; obowiązkowa eliminacja: azbestu w materiałach budowlanych, sprzętu zawierającego PCB, Trwałych Zanieczyszczeń Organicznych (POPs), substancji zubożających	art. 143 pkt 1, art. 160 ust. 1 i 2, art. 162 ust. 1 POŚ art. 85, art. 86 ust. 1 u. odp. art. 2 ust. 1 pkt 1 lit. g ust. IOŚ	Zgodność	POŚ zabrania wprowadzania do obrotu oraz ponownego wykorzystywania substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, wymieniając bezpośrednio azbest oraz PCB, a także nakazuje ich bezwzględną i sukcesywną eliminację. Ustawa o odpadach wprowadza całkowity zakaz odzysku PCB i nakazując jego wcześniejsze usunięcie z odpadów poddawanych przetwarzaniu. Kontrole w tym zakresie należą do ustawowych kompetencji Inspekcji Ochrony Środowiska.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
warstwę ozonową (ODS, np. w systemach chłodzenia)					
EHSGs – Grunty skażone historycznie Obowiązkowa ocena ryzyka przy natrafieniu na tereny zanieczyszczone, uwzględniająca trzy elementy: (1) źródło skażenia, (2) wrażliwość receptora (ludzie, wody gruntowe), (3) ścieżkę ekspozycji; dobór działań naprawczych: usunięcie, bioremediacja lub hermetyzacja	art. 3 pkt 31b, art. 101l p.o.ś. art. 17b ust. 1 u.z.s.ś.	Zgodność	Prawo wymaga przeprowadzenia oceny ryzyka poprzez szczegółowe zbadanie występowania znaczącego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska na zanieczyszczonym terenie. Ocena ta musi uwzględniać postać chemiczną zanieczyszczenia (źródło), potencjalne drogi narażenia (ścieżkę ekspozycji) oraz środowisko i ludzi, którzy mogą ucierpieć w wyniku tej ekspozycji (wrażliwość receptora). Przepisy definiują również dopuszczalne sposoby remediacji, wskazując jako priorytet całkowite usunięcie zanieczyszczenia. W sytuacji, gdy całkowite usunięcie jest niemożliwe lub nieproporcjonalnie kosztowne, dopuszcza się metody alternatywne, w tym ograniczenie możliwości rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń (hermetyzację) oraz samooczyszczanie z udziałem mikroorganizmów (bioremediację).	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSGs – Faza budowy: erozja i osady Zapobieganie zanieczyszczaniu cieków wodnych przez spływające osady z miejsc wydobywania materiałów oraz robót ziemnych	art. 75 ust. 1, art. 101 pkt 4 lit. a i pkt 7 lit. a, art. 126 ust. 2 p.o.ś. art. 77 ust. 1 pkt 1, art. 230, art. 234 ust. 1 pkt 1 Pr. wod.	Zgodność	POŚ nakłada na inwestora obowiązek ochrony gleby, naturalnego ukształtowania terenu oraz okolicznych stosunki wodne. W przypadku miejsc wydobywania materiałów, podmiot eksploatujący złoża ma prawny nakaz podejmowania wszelkich środków niezbędnych do ochrony wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniami. Przepisy wymagają również systemowego zachowania dobrego stanu gleby poprzez zapobieganie jej erozji wodnej oraz tagodzenia skutków przemieszczania mas ziemnych i skalnych. Powyższe zasady uzupełnia Prawo wodne, które zabrania wprowadzania do wód odpadów, sztucznego zmieniania naturalnego odpływu wód opadowych ze szkodą dla gruntów sąsiednich oraz niszczenia brzegów cieków wodnych	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
EHSGs – Faza budowy: pylenie niezorganizowane (fugitive dust) Ścisła kontrola emisji pyłów z ruchu pojazdów po drogach nieutwardzonych, prac karczowniczych i składowania materiałów	art. 75 ust. 1, art. 137, art. 141 ust. 2, art. 144 ust. 1 i 2 p.o.ś. art. 22 pkt 1 i 3 Pr. bud.	Zgodność	POŚ nakłada na inwestora obowiązek uwzględnienia ochrony środowiska podczas prowadzenia prac budowlanych. Ponadto przepisy ogólne wymagają zapobiegania lub ograniczania wprowadzania zanieczyszczeń (w tym unoszących się pyłów) do powietrza w wyniku prowadzonej działalności. Z kolei eksploatacja urządzeń, w tym maszyn i pojazdów budowlanych, nie może prowadzić do przekroczenia standardów jakości środowiska oraz zagrażać zdrowiu ludzi. Na poziomie organizacji robót Prawo budowlane czyni kierownika budowy bezpośrednio odpowiedzialnym za odpowiednie zabezpieczenie terenu budowy, w tym za czynną ochronę elementów środowiska przyrodniczego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
EHSGs – Monitoring: QA/QC Obowiązek przygotowania i wdrażania planów Zapewnienia Jakości i Kontroli Jakości (QA/QC) pobierania próbek i analiz; zlecanie badań wyłącznie certyfikowanym laboratoriom; korzystanie z akredytowanych specjalistów przy modelowaniu zanieczyszczeń i projektowaniu systemów kontroli	art. 88 ust. 7, art. 147a ust. 1 i 1a POŚ art. 2 ust. 1 pkt 2a lit. b, art. 28f ust. 3 i 4, art. 28g ust. 3 pkt 2 ust. IOŚ art. 286 pkt 2, art. 288 pkt 2 Pr. wod.	Zgodność	Prawo ochrony środowiska oraz Prawo wodne nakazują podmiotom korzystającym ze środowiska zlecanie pobierania próbek i wykonywania pomiarów wielkości emisji wyłącznie akredytowanym laboratoriom lub certyfikowanym jednostkom badawczym. Wykonywanie badań we własnym zakresie przez inwestora jest dozwolone tylko pod warunkiem objęcia takiego laboratorium funkcjonującym systemem zarządzania jakością. Na poziomie państwowym nadzór nad systemami zapewnienia i kontroli jakości (QA/QC) badań w sieciach pomiarowych sprawują referencyjne laboratoria Inspekcji Ochrony Środowiska, które same również muszą posiadać oficjalną akredytację w oparciu o normę PN-EN-ISO/IEC 17025. Z kolei zaawansowane zadania związane z modelowaniem matematycznym transportu i przemian zanieczyszczeń w środowisku ustawowo powierza się wyspecjalizowanym jednostkom i ekspertom, m.in. Instytutowi Ochrony Środowiska.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS4 Zdrowie i bezpieczeństwo społeczności					
ESS4 §5 – Ocena ryzyk i wpływu projektu na zdrowie i bezpieczeństwo społeczności (w tym grup wrażliwych) w całym cyklu życia projektu; zaproponowanie środków łagodzących zgodnie z hierarchią łagodzenia	art. 59 ust. 1 i 2, art. 62 ust. 1, art. 66 ust. 1 u.o.o.ś. art. 6 ust. 1 i 2 p.o.ś. art. 5 ust. 1 Pr. bud.	Zgodność	W ramach OOS analizuje się i ocenia bezpośredni i pośredni wpływ przedsięwzięcia na ludność, w tym na zdrowie i warunki życia ludzi. Wymogi dotyczące sporządzania raportu OOS nakładają przy tym obowiązek przedstawienia działań służących unikaniu, zapobieganiu, ograniczaniu lub kompensacji negatywnych oddziaływań, co wpisuje się w zasady hierarchii łagodzenia. Choć przepisy środowiskowe rzadko posługują się pojęciem „grup wrażliwych”, Prawo budowlane wprost nakłada obowiązek projektowania i budowania obiektów w sposób zapewniający m.in. higienę, zdrowie oraz dostępność dla osób niepełnosprawnych i starszych. Zasady prewencji i przejrzystości zobowiązują ponadto podmioty planujące działalność do zapobiegania negatywnym oddziaływaniom na otoczenie.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS4 §6 – Projektowanie, budowa, eksploatacja i wycofanie z użycia elementów infrastruktury zgodnie z prawem krajowym, GIIP oraz z uwzględnieniem zmian klimatu; nadzór i certyfikacja prac przez kompetentnych specjalistów	art. 1, art. 5, art. 12, art. 17, art. 18, art. 20, art. 22, art. 25, art. 30b, art. 61 Pr. bud. art. 62 ust. 1, art. 66 u.o.o.ś.	Zgodność	Polskie przepisy pozostają w zgodzie z wymogami ESS4 i wytycznymi EHS w zakresie projektowania, budowy, eksploatacji i wycofywania z użycia infrastruktury. Prawo budowlane nakłada obowiązek projektowania, budowy i utrzymania obiektów zgodnie z obowiązującym prawem oraz zasadami wiedzy technicznej, co stanowi ustawowy odpowiednik GIIP. Prace w całym cyklu życia projektu muszą być wykonywane i nadzorowane przez uczestników procesu budowlanego posiadających państwowe uprawnienia budowlane. Przepisy środowiskowe wymagają ponadto oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko w całym cyklu życia – włącznie z fazą rozbiórki – oraz analizy ryzyk klimatycznych i podatności infrastruktury na zmiany klimatu.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS4 §7 – W przypadku	art. 5, art. 7, art. 34 ust. 2, art. 61 pkt 2 Pr. Bud.	Zgodność	Prawo budowlane nakłada obowiązek projektowania, budowy i utrzymania budynków w sposób zapewniający bezpieczeństwo użytkowania, w tym	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
nowych budynków i struktur dostępnych dla publiczności: uwzględnienie ryzyka narażenia społeczeństwa na wypadki lub zagrożenia naturalne (w tym ekstremalne zjawiska pogodowe) oraz zastosowanie – tam gdzie wykonalne – koncepcji uniwersalnego dostępu	art. 166 ust. 1 i 2 Pr. wod. art. 110a ust. 1 p.o.ś.		odporność na ekstremalne zjawiska pogodowe i siły natury – silne wiatry, intensywne opady, powodzie czy trzęsienia ziemi. Przepisy wodne i środowiskowe ograniczają natomiast ryzyko narażenia ludności na zagrożenia naturalne już na etapie lokalizacji inwestycji, regulując wznoszenie obiektów na terenach zagrożonych powodzią lub osuwiskami. W zakresie dostępności polskie prawo wymaga, aby budynki użyteczności publicznej były projektowane z uwzględnieniem dostępności osób niepełnosprawnych i starszych.		
ESS4 §8 – Jeśli elementy projektu znajdują się w lokalizacjach o wysokim ryzyku (narażonych na ekstremalne zjawiska pogodowe) i ich awaria zagrażałaby społeczności: obowiązkowe zaangażowanie niezależnych ekspertów (odrębnych od projektantów i	art. 19 ust. 1, art. 20 ust. 2, art. 24 ust. 1, art. 81c ust. 2 Pr. bud. art. 377 ust. 1 pkt 1 Pr. wod. art. 4 pkt 29, art. 24j ust. 1 u.d.p.	Częściowa zgodność	Zgodnie z Prawem budowlanym projekt architektoniczno-budowlany i techniczny musi zostać zweryfikowany pod kątem zgodności z przepisami przez projektanta sprawdzającego. W przypadku obiektów o wysokim stopniu skomplikowania organ nakłada obowiązek ustanowienia inspektora nadzoru inwestorskiego, którego funkcji nie wolno łączyć z funkcją kierownika budowy. Organy nadzoru budowlanego mogą ponadto zażądać od inwestora sporządzenia niezależnych ekspertyz technicznych, jeżeli stan techniczny obiektu budzi wątpliwości. W odniesieniu do infrastruktury krytycznej przewidziano dodatkowe mechanizmy kontrolne – audyty bezpieczeństwa dla dróg publicznych oraz nadzór państwowej służby ds. bezpieczeństwa budowlanych nad zaporami wodnymi najwyższej klasy. Żaden z krajowych mechanizmów nie stanowi obligatoryjnego, dedykowanego Zadaniu niezależnego przeglądu eksperckiego w rozumieniu ESS4 (ust. 8). Projektant sprawdzający oraz inspektor nadzoru inwestorskiego funkcjonują w ramach standardowej procedury Prawa budowlanego, a nie jako eksperci w pełni niezależni od procesu inwestycyjnego. Zlecenie zewnętrznych ekspertyz technicznych ma charakter fakultatywny i następuje dopiero w razie wątpliwości organów administracji, co nie spełnia wymogu	Powołać niezależny Panel Ekspertów ds. Bezpieczeństwa Zapor (IDSPoE), złożony ze specjalistów z odpowiednich dziedzin (konstrukcyjnej, hydrologicznej, geotechnicznej i środowiskowej, adekwatnie do ryzyk Zadania), niezależnych od projektantów i wykonawców; zapewnić prowadzenie przez IDSPoE przeglądów na wszystkich etapach Zadania (projektowanie, budowa, eksploatacja) oraz sporządzanie formalnych raportów z ustaleniami i rekomendacjami; uzgodnić z Bankiem Światowym zakres zadań, skład oraz harmonogram raportowania IDSPoE przed rozpoczęciem prac projektowych; w	Raporty IDSPoE (Raporty Niezależnego Panelu Ekspertów ds. Bezpieczeństwa Zapor); (Ocena Bezpieczeństwa Zapor / Raport z przeglądu bezpieczeństwa zapory); Ocena skutków awarii (PAR –

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
wykonawców) do przeglądu projektu na wszystkich etapach			systematycznej weryfikacji prowadzonej przez niezależnych ekspertów zewnętrznych od początku przygotowania Zadania.	przypadku obiektów piętrzących najwyższej klasy zapewnić zgodność działania Panelu z wymogami Załącznika 1 (ust. 6–7) do ESS4.	ludność zagrożona / PLL – potencjalna utrata życia); EPP
ESS4 §10 – Identyfikacja, ocena i monitorowanie ryzyk drogowych dla pracowników, społeczności i użytkowników dróg w całym cyklu życia projektu	art. 4 pkt 28, pkt 29, art. 20 i nast. u.d.p.	Zgodność	Ustawa o drogach publicznych wprowadza system zarządzania bezpieczeństwem dróg obejmujący ocenę wpływu planowanej inwestycji na bezpieczeństwo ruchu oraz niezależne audyty bezpieczeństwa przeprowadzane na kolejnych etapach cyklu życia projektu – od planowania i projektowania po odbiór i eksploatację. Zarządcy dróg mają ustawowy obowiązek przeprowadzania ocen ryzyka wypadków oraz kontroli bezpieczeństwa na drogach już użytkowanych, a także okresowych kontroli stanu infrastruktury i oceny wpływu robót drogowych na bezpieczeństwo ruchu. Wszystkie te działania uwzględniają bezpieczeństwo uczestników ruchu, w tym potrzeby grup szczególnie narażonych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS4 §12 – Przy wykorzystaniu pojazdów dla celów projektu: wdrożenie procesów poprawiających bezpieczeństwo (szkolenia kierowców, systemy monitorowania); uwzględnienie ocen bezpieczeństwa pojazdów przy zakupie lub leasingu; zapewnienie regularnej konserwacji pojazdów	art. 15 ust. 1, art. 75 ust. 1 pkt 1, art. 82 ust. 1 pkt 1 lit. A, art. 94 ust. 1 i 3, art. 102 ust. 1 pkt 7 ustawy o kierujących pojazdami	Zgodność	Ustawa o kierujących pojazdami nakłada obowiązki szkoleniowe, obejmujące kwalifikacje wstępne, szkolenia okresowe, kursy z zakresu zagrożeń w ruchu drogowym oraz regularne badania lekarskie i psychologiczne kierowców. Przepisy wymagają również monitorowania czasu pracy kierowców pojazdów ciężarowych za pomocą tachografów rejestrujących prędkość i aktywność, a ich brak lub manipulowanie nimi podlega sankcjom. Stan techniczny pojazdów egzekwowany jest przez odrębny system obowiązkowych badań technicznych. Uwzględnianie konkretnych ocen bezpieczeństwa pojazdów – takich jak rankingi bezpieczeństwa – przy zakupie lub leasingu na potrzeby projektu wykracza poza przepisy powszechnie obowiązujące i powinno być regulowane wewnętrznymi politykami zakupowymi.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS4 §13 – W przypadku poruszania się sprzętem budowlanym po drogach publicznych: obowiązek podjęcia odpowiednich środków bezpieczeństwa zapobiegających incyidentom i obrażeniom wśród osób postronnych	art. 39 i 40 u.d.p. art. 3 ust. 1 pkt 1, art. 6 ust. 1 pkt 11 lit. a ustawy o kierujących pojazdami	Zgodność	Ustawa o drogach publicznych zabrania używania pojazdów niszczących nawierzchnię oraz poruszania się pojazdów nienormatywnych – w tym ciężkiego sprzętu budowlanego – bez wymaganego zezwolenia i spełnienia wymogów bezpieczeństwa. Podmiot prowadzący roboty wymagające zajęcia pasa drogowego ma obowiązek zapewnienia bezpiecznych warunków ruchu oraz przywrócenia pasa do stanu użyteczności po ich zakończeniu. Wymogi te uzupełnia ustawa o kierujących pojazdami, nakładająca obowiązek posiadania stosownych uprawnień – m.in. prawa jazdy kategorii T – przez osoby kierujące sprzętem budowlanym kwalifikowanym jako pojazdy wolnobieżne. Łącznie mechanizmy te ograniczają ryzyko incyidentów i obrażeń wśród osób trzecich.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS4 §19 – Identyfikacja i wdrożenie środków umożliwiających skoordynowane i szybkie reagowanie na nieprzewidziane zdarzenia awaryjne (pożary, eksplozje, wycieki, zdarzenia związane z ekstremalną pogodą) w celu ochrony zdrowia i bezpieczeństwa społeczności	art. 2, art. 5 ustawy o zarządzaniu kryzysowym art. 163 ust. 5 i 6, art. 172 ust. 1 i 2 Pr. wod. art. 22 ust. 2 pkt 11, art. 24a ust. 3 pkt 4 u.d.p. § 13 ust. 4, § 24 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymaganiami ESS4 dotyczącymi gotowości i reagowania na zdarzenia awaryjne. Ustawa o zarządzaniu kryzysowym nakłada obowiązek tworzenia planów zarządzania kryzysowego obejmujących procedury reagowania, organizację ratownictwa, ewakuację oraz systemy ostrzegania ludności. W odniesieniu do zagrożeń naturalnych Prawo wodne wprowadza plany zarządzania ryzykiem powodziowym dla ochrony ludności i mienia. Szczegółowe wymagania w zakresie planów ewakuacji, systemów ostrzegawczych i planów ratowniczych obowiązują również dla infrastruktury specjalnej, w tym dróg publicznych, tuneli i budowli hydrotechnicznych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS4 §21 – Opracowanie Planu Reagowania Kryzysowego (ERP) zawierającego: zróżnicowane kanały medialne do powiadamiania społeczności, procedury ewakuacji, wyznaczonego koordynatora reagowania, środki na przywrócenie stanu środowiska i oczyszczenie po awarii (cleanup)	art. 3 pkt 8, art. 5 ustawy o zarządzaniu kryzysowym	Zgodność	Ustawa o zarządzaniu kryzysowym wymaga tworzenia na różnych szczeblach administracji planów zarządzania kryzysowego określających m.in. organizację systemu ostrzegania, zasady informowania ludności o zagrożeniach różnymi kanałami łączności oraz procedury ewakuacji z obszarów zagrożonych. System zarządzania kryzysowego formalizuje ponadto podział ról za pomocą siatek bezpieczeństwa, określających podmioty wiodące i współpracujące przy usuwaniu poszczególnych zagrożeń.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS4 §22 – Dokumentowanie ERP; współpraca ze społecznościami oraz agencjami rządowymi w przygotowaniach do reagowania na awarię; ujawnianie społecznościom i agencjom stosownych informacji	art. 5, art. 21a, art. 21b ustawy o zarządzaniu kryzysowym	Zgodność	Ustawa o zarządzaniu kryzysowym systemowo reguluje obieg informacji o zagrożeniach między administracją a operatorami infrastruktury oraz wprowadza procedury ścisłego ostrzegania i powiadamiania ludności.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS4 Aneks 1 §1 – Dla nowych zapór: zaangażowanie doświadczonych specjalistów do projektowania i budowy	art. 12, art. 14, art. 15a ust. 15, art. 18 ust. 1 Pr. Bud. § 3 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie	Zgodność	Zgodnie z polskim prawem zapory klasyfikowane są jako budowle hydrotechniczne, dla których samodzielne funkcje techniczne – takie jak projektowanie i kierowanie budową – mogą pełnić wyłącznie osoby posiadające odpowiednie wykształcenie, udokumentowaną praktykę zawodową oraz państwowe uprawnienia budowlane. Projektowanie i wznoszenie zapór wymaga zaangażowania ekspertów z uprawnieniami w specjalności inżynierskiej hydrotechnicznej. Inwestor ma ustawowy obowiązek zorganizowania procesu budowy w taki sposób, aby opracowanie projektu, kierowanie robotami oraz nadzór nad ich wykonywaniem powierzyć osobom o wymaganych kwalifikacjach zawodowych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS4 Aneks 1 §2–3 – Dla dużych zapór: obowiązkowe opracowanie 4 planów: (1) plan nadzoru budowlanego, (2) plan oprzyrządowania pomiarowego (instrumentacji), (3) plan operacyjny i utrzymania (O&M), (4) plan reagowania kryzysowego; przeprowadzenie etapu prekwalifikacji oferentów; zapewnienie regularnych inspekcji	art. 12, art. 14, art. 15a ust. 15, art. 18 ust. 1 Pr. Bud. § 3 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle hydrotechniczne i ich usytuowanie	Zgodność	Proces realizacji inwestycji wymaga prowadzenia oficjalnej dokumentacji budowy i ustanowienia nadzoru inwestorskiego (odpowiednik planu nadzoru), zaprojektowania systemu urządzeń kontrolno-pomiarowych wraz z instrukcją pomiarową (odpowiednik planu instrumentacji), a także sporządzenia instrukcji użytkowania budowli i instrukcji gospodarowania wodą (odpowiednik planu O&M). W przypadku budowli hydrotechnicznych najwyższych klas wymagane jest ponadto opracowanie planu ewakuacji ludzi i mienia na wypadek katastrofy (odpowiednik planu reagowania kryzysowego). Ustawowy obowiązek przeprowadzania okresowych kontroli stanu technicznego zapewnia regularność inspekcji, a wielkie zapory podlegają dodatkowo zinstytucjonalizowanemu nadzorowi państwowej służby ds. bezpieczeństwa budowli piętrzących. Przepisy nie przewidują bezpośrednich wymogów dotyczących etapu prekwalifikacji oferentów, gdyż kwestie wyboru wykonawców reguluje Prawo zamówień publicznych. Pomimo różnic w nazewnictwie poszczególnych dokumentów krajowy reżim prawny zapewnia porównywalny poziom zarządzania i bezpieczeństwa.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS4 Aneks 1 §6–7 – Dla dużych zapór lub zapór o wysokim ryzyku: powołanie niezależnego Panelu Ekspertów ds. Bezpieczeństwa złożonego z minimum 3 ekspertów; zapewnienie panelowi zaplecza administracyjnego i organizowanie regularnych spotkań	art. 189 ust. 4 i 5, art. 360 pkt 3, art. 368 ust. 1, art. 370, art. 377 ust. 1 pkt 1 i 2 Pr. wod. art. 14 ust. 1 pkt 3 lit. c, art. 20 ust. 2, art. 25, art. 62 ust. 1 pkt 1 i 2, art. 62 ust. 4, art. 62 ust. 6a Pr. bud.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są funkcjonalnie zgodne z celami ESS4, jednak realizują je poprzez systemowy nadzór państwowy i reżim uprawnień budowlanych, a nie poprzez bezpośredni nakaz powoływania przez inwestora Panelu Ekspertów (minimum 3-osobowego). Stałą weryfikację bezpieczeństwa i stanu technicznego budowli piętrzących najwyższego ryzyka (I i II klasa ważności, własność Skarbu Państwa) powierzono wyspecjalizowanej państwowej służbie ds. bezpieczeństwa budowli piętrzących, której funkcję pełni Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy. Na etapie projektowania i budowy cele ESS4 są realizowane przez obowiązek zaangażowania wykwalifikowanych i niezależnych uczestników procesu budowlanego, w tym projektanta sprawdzającego i inspektora nadzoru inwestorskiego. Prawo nakłada ponadto obowiązek regularnych kontroli stanu technicznego i bezpieczeństwa zapór w fazie eksploatacji, wykonywanych przez osoby z uprawnieniami budowlanymi w specjalności inżynierskiej hydrotechnicznej lub pracowników państwowej służby nadzorczej.	Powołać IDSPoE, złożony z co najmniej trzech niezależnych od projektantów i wykonawców specjalistów w dziedzinie bezpieczeństwa zapór, konstrukcji i hydrologii; zapewnić powołanie IDSPoE przed rozpoczęciem prac projektowych oraz prowadzenie przeglądów na wszystkich etapach Zadania (projektowanie, budowa, eksploatacja); przedłożyć Bankowi Światowemu do zatwierdzenia zakres zadań, skład i harmonogram raportowania Panelu; zapewnić IDSPoE wsparcie administracyjne i organizację spotkań; w przypadku budowli I lub II klasy ważności zapewnić koordynację działań IDSPoE z państwową służbą ds. bezpieczeństwa budowli piętrzących (OTKZ IMGW-PIB), bez zastępowania jej ustawowych kompetencji.	Raporty IDSPoE; Ocena Bezpieczeństwa Zapory / Raport z przeglądu Ocena skutków awarii (PAR / PLL); EPP
ESS5: Nabywanie gruntów, ograniczenia w użytkowaniu gruntów i przymusowe przesiedlenia					
Unikanie przymusowych przesiedleń	Art. 112 u.g.n. (wywłaszczenie jako środek ostateczny), art. 66 ust. 5 u.o.o.ś. (opis wariantów alternatywnych przedsięwzięcia)	Częściowa zgodność	Przepisy polskie traktują wywłaszczenie jako środek ostateczny, ale nie zawierają wyraźnego wymogu aktywnego unikania przesiedleń jako priorytetowej zasady. Na etapie OOŚ konieczne jest rozważenie alternatywnych wariantów realizacji przedsięwzięcia, jednak unikanie przesiedleń nie jest kryterium wyboru danego wariantu.		
Rozważenie alternatywnych projektów w celu uniknięcia/mini malizacji przesiedleń	Art. 66 ust. 5 u.o.o.ś. (analiza wariantów alternatywnych), Art. 6 ust. 1 pkt 3 specustawy przeciwpowodziowej	Częściowa zgodność	Przepisy wymagają pewnych analiz, ale nie stawiają wyraźnego wymogu rozważenia alternatyw pod kątem minimalizacji przesiedleń. Podejście środowiskowo-techniczne, nie społeczne.		

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
Spis ludności dotkniętej projektem	Art. 6 ust. 1 specustawy przeciwpowodziowej, (elementy wniosku o wydanie PNRI)	Częściowa zgodność	Wymagana identyfikacja właścicieli i użytkowników wieczystych, ale nie kompleksowy spis wszystkich osób dotkniętych, w tym osób bez formalnego tytułu. Wymóg stosuje się do posiadaczy ograniczonych praw rzeczowych, dzierżawców i najemców oraz obejmuje zajęcia stałe, czasowe i trwałe ograniczenia w korzystaniu z nieruchomości.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Ocena społeczno-ekonomiczna	Brak odpowiednich przepisów	Niezgodność	Przepisy krajowe nie nakładają obowiązku przeprowadzenia badania społeczno-ekonomicznego spełniającego standardy ESS5.	Przeprowadzić spis i badanie społeczno-ekonomiczne PAP, obejmujące: (1) weryfikację ksiąg wieczystych i ewidencji gruntów w celu identyfikacji właścicieli i użytkowników wieczystych, (2) wywiady z PAP w obszarze oddziaływania Zadania, (3) wizje terenowe i wywiady w celu identyfikacji użytkowników nieformalnych, (4) badanie ankietowe z mierzalnymi wskaźnikami do oceny sytuacji PAP przed i po przesiedleniu; zapewnić aktualizację spisu przed złożeniem wniosku o decyzję ZRID/PNRI oraz po jej wydaniu, uwzględniając zmiany stanu prawnego i faktycznego.	Badanie socj ekonomiczne; PPNiP
Ustanowienie daty granicznej kwalifikowalności	Art. 9, art. 19 i 21 specustawy przeciwpowodziowej	Zgodność	Polskie prawo jako datę graniczną kwalifikowalności przyjmuje datę wydania PNRI. Data graniczna jest wiążąca od chwili wydania decyzji. Zgodnie z przepisami krajowymi jest ona podawana do publicznej wiadomości wielokanałowo, a osoby dotknięte realizacją zadania są powiadamiane indywidualnie na piśmie. Procedura zapewnia też czynny udział stron, w tym wgląd w akta sprawy oraz możliwość składania uwag i wniosków. W efekcie data graniczna jest znana stronom przed wydaniem rozstrzygnięcia i wynika z przejrzystego procesu partycypacyjnego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Opracowanie planu przesiedleń	Brak przepisów	Brak zgodności	Polskie prawo nie wymaga opracowania kompleksowego planu przesiedleń zgodnego z wymaganiami ESS5.	Opracować szczegółowy PPNiP zgodnie z ESS5; poddać projekt dokumentu publicznemu ujawnieniu i konsultacjom z PAP); zaktualizować PPNiP przed złożeniem wniosku o decyzję PNRI/ZRID oraz w przypadku istotnych zmian stanu faktycznego, prawnego lub regulacyjnego;	PPNiP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
				zapewnić bieżące monitorowanie wdrażania planu przez JRP i regularne raportowanie postępów do Banku Światowego.	
Konsultacje z PAP	Art. 9 i 10 k.p.a.; ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami	Zgodność	Polskie prawo administracyjne gwarantuje stronom czynny udział w każdym stadium postępowania (art. 10 k.p.a.). Organ ma ustawowy obowiązek należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych mogących mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków (art. 9 k.p.a.). Zawiadomienia o czynnościach nakładają na organ powinność zapewnienia realnego, a nie wyłącznie formalnego udziału w sprawie. Przed wydaniem decyzji strony mają prawo wypowiedzieć się co do zebranych dowodów, materiałów oraz zgłoszonych żądań. Organ jest zobowiązany do rozpatrzenia wszystkich wniesionych uwag oraz odniesienia się do nich w uzasadnieniu rozstrzygnięcia. W odniesieniu do osób ze szczególnymi potrzebami organ prowadzący postępowanie ma obowiązek zapewnić dostępność architektoniczną, cyfrową oraz informacyjno-komunikacyjną (w tym obsługę z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej lub tłumacza języka migowego), a w razie braku możliwości technicznych — dostęp alternatywny. Na wniosek strony lub jej przedstawiciela ustawowego organ ma obowiązek zapewnić wnioskowaną dostępność bez zbędnej zwłoki, nie później niż w terminie 14 dni.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Odszkodowanie według kosztu odtworzeniowego	Art. 128, 134, 135 u.g.n., Art. 30 specustawy przeciwpowodziowej,	Częściowa zgodność	Przepisy określają odszkodowanie według wartości rynkowej lub odtworzeniowej nieruchomości. W Polsce funkcjonuje dobrze rozwinięty rynek nieruchomości, który umożliwia ustalenie wartości odtworzeniowej w oparciu o wartość rynkową (ustalaną przez niezależnych rzeczoznawców majątkowych działających na podstawie UGN). Odszkodowanie obejmuje ponadto udokumentowane koszty transakcyjne poniesione przez osobę wywłaszczoną, w tym koszty notarialne i opłaty związane z nabyciem nieruchomości zamiennej. Przy ustalaniu odszkodowania stosuje się zasadę korzyści – dla określenia wysokości odszkodowania przyjmuje się przeznaczenie nieruchomości korzystniejsze dla osoby wywłaszczanej. W niektórych przypadkach nieruchomość może zostać wyceniona według kosztu odtworzeniowego z uwzględnieniem stopnia zużycia, co może skutkować odszkodowaniem niższym niż wymagany przez.	Odszkodowanie według kosztu odtworzeniowego; w razie gdy operat szacunkowy nie określa odszkodowania w standardzie pełnego kosztu odtworzeniowego, stosuje się dodatkowe środki dla zapewnienia PAP świadczeń odpowiadających temu standardowi.	PPNiP; Operaty szacunkowe; Matryca uprawnień w PPNiP
Przejrzystość i spójność	Art. 130 u.g.n., Art. 21 specustawy przeciwpowodziowej,	Zgodność	Przepisy określają przejrzyste zasady ustalania odszkodowania. Wysokość odszkodowania ustala się na podstawie operatu szacunkowego sporządzonego przez uprawnionego rzeczoznawcę majątkowego, zgodnie z	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
standardów odszkodowania			przepisami u.g.n. oraz rozporządzenia w sprawie wyceny nieruchomości, które określają jednolite, krajowe standardy wyceny. Przed sporządzeniem operatu rzeczoznawca ma obowiązek przeprowadzić oględziny nieruchomości, zawiadamiając właściciela o ich terminie w sposób umożliwiający mu udział w czynnościach. Standardy zawodowe nakładają wymóg pełnej przejrzystości i weryfikowalności operatu — w tym precyzyjnego przedstawienia założeń, zastosowanej metodyki, procesu obliczeniowego oraz konkluzji co do wartości. Organ prowadzący postępowanie udostępnia operat stronom (PAP), wyznaczając termin (zwykle 7 lub 14 dni) na wniesienie ewentualnych uwag i zastrzeżeń, do których rzeczoznawca ma obowiązek się ustosunkować. W przypadku ich nieuwzględnienia strona może zakwestionować prawidłowość wyceny w odwołaniu od decyzji odszkodowawczej.		
Wypłata odszkodowania za grunty, budynki, nasadzenia, uprawy i wszystkie inne środki trwałe przed momentem wystąpienia fizycznego oddziaływania na nieruchomość	Art. 19, 24 i 25 specustawy przeciwpowodziowej	Częściowa zgodność	Specustawa powodziowa dopuszcza nadanie PNRI rygoru natychmiastowej wykonalności, co oznacza, że Inwestor może wejść na nieruchomość i rozpocząć roboty budowlane zanim odszkodowanie zostanie ustalone, a tym bardziej wypłacone. Wypłata odszkodowania następuje w terminie 14 dni od ostateczności decyzji ustalającej jego wysokość, która może być wydana po PNRI. W praktyce możliwa jest sytuacja, w której PAP traci faktyczne władztwo nad nieruchomością przed otrzymaniem jakiegokolwiek płatności.	Zaoferować uprawnionym PAP zaliczkę w wysokości 70% kwoty odszkodowania wynikającej z operatu szacunkowego przedstawionego podczas negocjacji; wypłacić środki na podstawie pisemnego porozumienia (zawartego ze wszystkimi współwłaścicielami lub ich pełnomocnikami); zapewnić bezterminową dostępność zaliczki do dyspozycji PAP; zagwarantować, że uprawnienie JRP do objęcia nieruchomości w posiadanie (zgodnie z ESS5) powstaje z chwilą zapewnienia dostępności środków, niezależnie od faktu ich faktycznego podjęcia przez stronę; zagwarantować, że przyjęcie zaliczki nie oznacza zgody na proponowaną wysokość odszkodowania ani nie pozbawia PAP prawa do zaskarżenia decyzji ustalającej jego ostateczną kwotę.	PPNiP; porozumienia w sprawie odszkodowania
Prawa osób bez formalnego tytułu własności	Art. 124a, Art. 133 u.g.n.	Częściowa zgodność	Przepisy uwzględniają nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym, ale nie zapewniają pełnych praw osobom bez formalnego tytułu własności zgodnie z ESS5.	Identyfikacja użytkowników faktycznych bez formalnego tytułu prawnego (wywiady z PAP, wizje	Inwentaryzacja gruntów; Badanie

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
			W polskim porządku prawnym kategoria osób niemających formalnego tytułu prawnego jest wąska, ponieważ przepisy krajowe nie uznają zwyczajowych praw do gruntu. W praktyce można w tym zakresie wyróżnić dwie sytuacje. Posiadacz samoistny, który spełnił przesłanki zasiedzenia przed wywłaszczeniem, zachowuje prawo do odszkodowania, jednak kwota ta trafia do depozytu sądowego do czasu prawomocnego stwierdzenia nabycia własności przez sąd. Mechanizm ten jedynie częściowo spełnia wymogi ESS5, gdyż nie zapewnia terminowej wypłaty środków przed objęciem nieruchomości w posiadanie. Posiadaczowi, wobec którego nie upłynął wymagany termin zasiedzenia, odszkodowanie w trybie administracyjnym w ogóle nie przysługuje. Z kolei użytkownicy w rodzinnych ogrodach działkowych (ROD) są uprawnieni do odszkodowania na podstawie art. 22 ustawy o ROD za prawo do działki i za stanowiące ich własność naniesienia oraz nasadzenia, zaś stowarzyszenie ogrodowe otrzymuje odrębne odszkodowanie za majątek wspólny. Ochroną tą nie są jednak objęte osoby faktycznie korzystające z terenu bez zawartej ze formalnej umowy dzierżawy działkowej.	terenowe); weryfikacja uprawnień na podstawie dowodów faktycznego korzystania z gruntu; wpisanie uprawnień do Macierzy Uprawnień z przypisaniem właściwych form rekompensaty.	społeczno-ekonomiczne ; PPNiP; Macierz uprawnień
Pomoc w przywróceniu/po prawie warunków życia	Art. 21 ust. 7-8 specustawy przeciwpowodziowej	Częściowa zgodność	Przepisy przewidują dodatkowe odszkodowanie (np. 5% wartości nieruchomości za jej terminowe wydanie, 10.000 zł w przypadku przesiedlenia fizycznego), ale brak kompleksowego podejścia do przywrócenia warunków życia.	Ustalić kryteria kwalifikowalności do programów przywracania i poprawy źródeł utrzymania; opracować dedykowane programy wsparcia w zakresie odtwarzania lub dywersyfikacji źródeł dochodu i bazy egzystencjalnej; zapewnić przydział nieruchomości zamiennych o tożsamym potencjale produkcyjnym lub pomoc doradczą w ich nabyciu na wolnym rynku; wdrożyć działania wspierające przekwalifikowanie zawodowe rolników trwale zaprzestających prowadzenia działalności rolniczej.	PPNiP; Macierz uprawnień
Oferowanie wyboru między zastępczą nieruchomością a odszkodowaniem pieniężnym	Art. 131 u.g.n.	Zgodność	Przepisy umożliwiają przyznanie nieruchomości zamiennej za zgodą właściciela.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
Zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych z zabezpieczeniem własności	Art. 131 ust. 5 u.g.n., Art. 25 ust. 3 specustawy przeciwpowodziowej	Częściowa zgodność	Odszkodowanie w formie nieruchomości zamiennej (w tym budynku mieszkalnego lub lokalu mieszkalnego) może zostać przyznane, o ile właściwy podmiot dysponuje odpowiednią nieruchomością, a PAP wyrazi na to zgodę. W takim przypadku prawo własności przenoszone jest na rzecz PAP i ujawniane w księdze wieczystej. W razie braku dostępnej nieruchomości zamiennej lub braku zgody uprawnionego, odszkodowanie wypłaca się w formie pieniężnej. Przepisy wymagają wskazania lokalu zamiennego w przypadku wywłaszczenia z lokalu mieszkalnego, ale nie zawierają szczegółowych standardów jakości lub zabezpieczenia własności. Lokal zamienny nie stanowi odszkodowania w rozumieniu ustawy; ma on jedynie zabezpieczyć interes osób wywłaszczanych, jeżeli nieruchomość mieszkalna zostaje zajęta w trybie natychmiastowym. Lokal zamienny w rozumieniu tych przepisów to nie to samo co nieruchomość zamienna przyznawana jako odszkodowanie; lokal zamienny jest tylko tymczasowy – do czasu samodzielnego zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych przez osobę wywłaszczoną (np. zakupu domu z pieniędzy uzyskanych z odszkodowania za wywłaszczenie)	Zapewnić lokal zamienny w każdym przypadku konieczności fizycznego przesiedlenia PAP przed nabyciem praw do nowego lokalu lub budynku mieszkalnego (w tym przy wydaniu nieruchomości po terminie określonym w decyzji PNRI), o ile PAP nie dysponuje innym lokalem; udostępnić lokal zamienny do momentu uzyskania przez uprawnionego tytułu prawnego do nieruchomości docelowej (niezależnie od formy jej pozyskania: zakup za odszkodowanie lub nieruchomość zamienna); zapewnić wsparcie JRP w procedurze nabycia nieruchomości docelowej oraz sfinansować udokumentowane koszty transakcyjne.	PPNiP; Macierz uprawnień
Szczególna uwagę należy zwracać na potrzeby szczególnie wrażliwych grup społecznych, zwłaszcza osób ubogich, starszych, samotnych matek, dzieci, mniejszości etnicznych.	Brak przepisów	Niezgodność	Polskie prawo nie wymaga zaplanowania szczególnych środków w celu dodatkowego wsparcia szczególnie wrażliwych grup społecznych (osób starszych, niepełnosprawnych, ubogich i innych, które mogą mieć specjalne potrzeby).		
Ochrona przed przymusowymi eksmisjami	Art. 25 ust. 6-7 specustawy przeciwpowodziowej, Ustawa o postępowaniu egzekucyjnym w administracji	Zgodność	Przepisy regulują procedurę egzekucji i zawierają gwarancje ochrony zgodne z ESS5	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
Rekompensata dla przedsiębiorstw i pracowników	Art. 128 u.g.n., art. 20 specustawy przeciwpowodziowej,	Częściowa zgodność	Przepisy przewidują odszkodowanie za wywłaszczenie nieruchomości, ale nie zawierają szczególnych regulacji dotyczących przedsiębiorstw i pracowników. Brak przepisów dotyczących odszkodowania dla przedsiębiorców za szkody inne, niż utrata nieruchomości (np. koszty przeniesienia działalności, utracony zysk). Osoby tracące zatrudnienie mogą skorzystać z przewidzianych prawem instrumentów wsparcia. Po rejestracji w urzędzie pracy uzyskują prawo do ubezpieczenia zdrowotnego, zasiłku dla bezrobotnych, a także wsparcie w poszukiwaniu zatrudnienia i dostęp do szkoleń podnoszących kwalifikacje.	Ustanowienie kryteriów kwalifikowalności do programów przywracania i poprawy warunków życia; opracowanie programów wsparcia w zakresie odtwarzania źródeł dochodu; przydział gruntów zamiennych lub wsparcie w ich nabyciu; wsparcie w przekwalifikowaniu zawodowym rolników zaprzestających działalności rolniczej; wypłata odszkodowań dla PAP dotkniętych zakłóceniem działalności gospodarczej (rodzaj i warunki wsparcia określa Macierz uprawnień; wysokość odszkodowania ustala się indywidualnie na podstawie operatu szacunkowego uprawnionego rzeczoznawcy majątkowego; odszkodowanie wypłaca się na podstawie pisemnego porozumienia).	PPNiP; Plan Przywracania Źródeł Utrzymania; Macierz uprawnień; Porozumienia w sprawie odszkodowania
Wsparcie dla osób utrzymujących się z ziemi	Art. 131 u.g.n. (nieruchomość zamienna), art. 135 ust. 5-7 u.g.n., (odszkodowanie za plantacje, zasiewy, zbiory, drzewostan), Art. 21 ust. 10 specustawy przeciwpowodziowej (ogrody działkowe)	Częściowa zgodność	Przepisy uwzględniają wartość upraw i nasadzeń, ale brak kompleksowego wsparcia dla przywrócenia źródeł utrzymania. Brak przepisów dotyczących odszkodowania za szkody inne, niż utrata nieruchomości, nasadzeń i upraw. Płatności bezpośrednie związane z prowadzeniem działalności rolniczej mogą być realizowane na nieruchomości zamiennej, uzyskanej w ramach odszkodowania za wywłaszczenie.	Ustanowienie kryteriów kwalifikowalności do programów przywracania źródeł utrzymania; opracowanie programów wsparcia w zakresie odtwarzania źródeł dochodu; przydział gruntów zamiennych lub wsparcie w ich nabyciu; wsparcie w przekwalifikowaniu zawodowym rolników zaprzestających działalności rolniczej.	PPNiP; Plan Przywracania Źródeł Utrzymania; Macierz uprawnień; Porozumienia w sprawie odszkodowania
Dostęp do alternatywnych zasobów przy utracie dostępu do zasobów naturalnych	Art. 21 ust. 10 specustawy przeciwpowodziowej (ogrody działkowe), art. 131 u.g.n. (nieruchomość zamienna)	Częściowa zgodność	Istnieją przepisy dotyczące zapewnienia nieruchomości zamiennych i ochrony ogródków działkowych, ale brak szerszych regulacji dotyczących alternatywnych zasobów naturalnych.	Wstępna identyfikacja zasobów naturalnych wykorzystywanych przez PAP, przeprowadzana w ramach oceny społecznej; wycena utraconego dostępu do zasobów sporządzona przez uprawnionego rzeczoznawcę majątkowego; odszkodowanie za utratę dostępu do	PPNiP; Plan Przywracania Źródeł Utrzymania; Macierz uprawnień; Porozumienia w sprawie

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
				zasobów naturalnych oraz środki zapewniające dostęp alternatywny, określone w Macierzy uprawnień; wypłata odszkodowania na podstawie pisemnego porozumienia.	odszkodowania
Wsparcie przejściowe	Art. 21 ust. 7-8 specustawy przeciwpowodziowej,	Częściowa zgodność	Przepisy przewidują dodatkowe odszkodowanie (np. 5% wartości nieruchomości za jej terminowe wydanie), ale brak przepisów dotyczących wsparcia przejściowego przy przesiedleniu ekonomicznym. Przepisy nakładają obowiązek wskazania lokalu zamiennego w przypadku wywłaszczenia nieruchomości mieszkalnej, nie określają jednak szczegółowych standardów jakości ani gwarancji trwałości zamieszkania. Lokal zamienny nie stanowi odszkodowania w rozumieniu ustawy i przysługuje wyłącznie w sytuacji, gdy nieruchomość mieszkalna zostaje przejęta w terminie wskazanym w PNRI. Po upływie tego terminu JRP nie jest już zobowiązana do jego zapewnienia.		PPNiP; Plan Przywracania Źródeł Utrzymania; Macierz uprawnień; Porozumienia w sprawie odszkodowania
ESS6: Ochrona różnorodności biologicznej i zrównoważone zarządzanie żywymi zasobami naturalnymi					
ESS6 §8 – Ocena bezpośredniego, pośredniego i skumulowanego wpływu projektu na siedliska i różnorodność biologiczną, obejmująca m.in.: utratę, degradację i fragmentację siedlisk, gatunki inwazyjne, zanieczyszczenia oraz wpływ zmian klimatu	art. 62, art. 63 ust. 1 pkt 1 lit. b, c, d, art. 66 ust. 1 u.o.o.ś. art. 2 ust. 1 i 2, art. 5 pkt 1c, 1f, 1g, art. 33 ust. 1 UOP	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymaganiami ESS6 §8 w zakresie oceny wpływu na środowisko. Dla planowanych przedsięwzięć wymagane jest przeprowadzenie oceny oddziaływania na środowisko, która identyfikuje, analizuje i ocenia bezpośredni, pośredni, wtórny oraz skumulowany wpływ na otoczenie. Raport o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko musi uwzględniać wpływ na rośliny, zwierzęta, grzyby, siedliska przyrodnicze i różnorodność biologiczną, a także obejmować analizę emisji zanieczyszczeń oraz powiązań inwestycji z klimatem, w tym jej podatności na zmiany klimatyczne. Kwestie degradacji i utraty siedlisk oraz przeciwdziałania zagrożeniom ze strony inwazyjnych gatunków obcych regulują ponadto przepisy o ochronie przyrody.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS6 §9 – Wdrożenie hierarchii łagodzenia skutków z	art. 62 ust. 1 pkt 2, art. 66 ust. 1 pkt 9, art. 74a ust. 1 i 2, art. 82 ust. 1 pkt 1 lit. b oraz pkt 2 u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Krajowe regulacje wymagają stosowania hierarchii łagodzenia skutków – nakazując w pierwszej kolejności zapobieganie i unikanie szkód, następnie ich ograniczanie, a w ostateczności kompensację przyrodniczą. Choć polskie prawo nie postuluje się terminem „Planu Zarządzania Różnorodnością Biologiczną”, analogiczną funkcję pełni decyzja o środowiskowych	Opracowanie Planu Zarządzania Różnorodnością Biologiczną (BMP) z udziałem ekspertów ds. ochrony przyrody, obejmującego wszystkie etapy realizacji projektu. Dokument	PZŚS (w tym BMP); OOŚS

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
priorytetem unikania negatywnych wpływów; przy znacznym ryzyku: opracowanie i wdrożenie Planu Zarządzania Różnorodnością Biologiczną (Biodiversity Management Plan) z udziałem kompetentnych ekspertów	art. 6 ust. 1 i 2, art. 75 ust. 1, 2 i 3 p.o.ś.		uwarunkowaniach, nakładająca na inwestora wiążące obowiązki, warunki realizacji i wymogi monitoringu. Przepisy zapewniają ponadto udział wykwalifikowanych specjalistów – raporty i prognozy środowiskowe mogą sporządzać wyłącznie osoby z określonym wykształceniem kierunkowym i doświadczeniem zawodowym.	musi bezpośrednio wdrażać hierarchię łagodzenia oddziaływań (mitygacji) wobec wszelkich zidentyfikowanych zagrożeń dla bioróżnorodności, w tym utraty, fragmentacji i degradacji siedlisk. Warunki nałożone w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU) stanowią wymogi minimalne, które w razie potrzeby należy rozszerzyć o dodatkowe działania zapewniające pełną zgodność ze standardem ESS6. BMP powinien precyzować wskaźniki monitoringu, podział ról, harmonogramy i procedury raportowania, a także być na bieżąco aktualizowany na podstawie uzyskanych wyników (zgodnie z zasadą zarządzania adaptacyjnego wg ESS6 §12). Przed ostatecznym zatwierdzeniem plan wymaga ujawnienia i przeprowadzenia konsultacji z interesariuszami.	
ESS6 §10–11 – Przeprowadzenie oceny ryzyka bez zakładania kompensacji jako środka łagodzącego; sklasyfikowanie warunków początkowych; przeprowadzenie dodatkowych badań i monitoringów przed podjęciem	art. 66 ust. 1 pkt 2, 2a i pkt 9; art. 72 ust. 1; art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. c oraz pkt 5 u.o.o.ś. art. 75 ust. 1, 2 i 3 p.o.ś. art. 34 ust. 1 u.o.p.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymaganiami ESS6 w zakresie oceny ryzyka, weryfikacji stanu początkowego i planowania kompensacji. Krajowa procedura OOŚ wymaga przeprowadzenia inwentaryzacji przyrodniczej określającej stan zerowy przed wydaniem kluczowych rozstrzygnięć, takich jak pozwolenie na budowę. Kompensacja przyrodnicza traktowana jest jako środek ostateczny, przewidziany do wdrożenia dopiero po wykazaniu, że uniknięcie szkód lub ich minimalizacja są niemożliwe. Przepisy pozwalają ponadto na nałożenie na inwestora wymogu prowadzenia monitoringu przyrodniczego oraz wykonania badań i analiz porealizacyjnych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
nieodwracalnych decyzji projektowych					
ESS6 §12 – Stosowanie podejścia ostrożnościowego (precautionary approach) oraz praktyk zarządzania adaptacyjnego, reagującego na zmieniające się warunki w toku monitoringu	art. 6 ust. 2 p.o.ś. art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. c, art. 82 ust. 1 pkt 5, art. 82 ust. 1c, art. 83 ust. 1 u.o.o.ś. art. 31, art. 37 ust. 1, art. 37b, art. 112 ust. 1 i 2 u.o.p. art. 325 ust. 1 i 3 Pr. wod.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z podejściem ostrożnościowym i wymogami zarządzania adaptacyjnego określonymi w ESS6. Zasada przezorności jest wprost ujęta w prawie i zobowiązuje do podjęcia środków zapobiegawczych nawet wówczas, gdy negatywne oddziaływanie na środowisko nie jest jeszcze w pełni rozpoznane. Zarządzanie adaptacyjne realizowane jest przez obowiązek przeprowadzania analizy porealizacyjnej, monitoringu przyrodniczego oraz oceny skuteczności zastosowanych działań ochronnych. W przypadku gdy wyniki monitoringu wskazują na zagrożenie założonych celów środowiskowych, właściwe organy podejmują działania korygujące – wstrzymanie robót, wdrożenie środków naprawczych lub wprowadzenie działań uzupełniających.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS6 §13–14 – Obowiązkowa klasyfikacja siedlisk jako „zmodyfikowane”, „naturalne” lub „krytyczne” jako podstawa zróżnicowanego podejścia do zarządzania ryzykiem; klasyfikacja musi poprzedzać ocenę środowiskową	art. 5 pkt 17, 17a, 17b, 18 u.o.p. art. 3 pkt 4a, art. 62a ust. 1 pkt 2 i 9, art. 63 ust. 1 pkt 2 lit. e, art. 66 ust. 1 pkt 2 i 2a u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy nie są w pełni zgodne z wymaganiami ESS6 §13–14. Prawo krajowe nie posługuje się trzystopniową klasyfikacją Banku Światowego na siedliska „zmodyfikowane”, „naturalne” i „krytyczne”, opierając się na własnej terminologii – m.in. „siedliska przyrodnicze” i „siedliska o znaczeniu priorytetowym”. Choć inwentaryzacja przyrodnicza jest w Polsce wymagana, stanowi najczęściej integralną część raportu o oddziaływaniu na środowisko, a nie odrębny etap wczesnej klasyfikacji warunkujący rozpoczęcie oceny. Na etapie wstępnym karta informacyjna przedsięwzięcia wymaga jedynie ogólnych danych o szacie roślinnej i obszarach chronionych, a wyniki inwentaryzacji dołącza się tylko „jeżeli została przeprowadzona”. Inwestor realizujący projekt Banku Światowego musi zatem przeprowadzić dodatkową klasyfikację terenu według wymogów ESS6 przed przystąpieniem do właściwej oceny środowiskowej – czego polskie prawo nie wymaga.	Przeprowadzenie klasyfikacji siedlisk zgodnie z ESS6 – z ich podziałem w obszarze oddziaływania projektu na „zmodyfikowane”, „naturalne” i „krytyczne” – stanowiącej punkt wyjścia do właściwej oceny oddziaływań. Klasyfikację sporządzają eksperci ds. ekologii i ochrony przyrody w oparciu o celowe badania terenowe, przed podjęciem kluczowych decyzji projektowych. W razie stwierdzenia obecności siedlisk spełniających kryteria „siedliska krytycznego” (wg ESS6 §23), w ramach OOŚS sporządza się Ocenę Siedlisk Krytycznych (CHA – Critical Habitat Assessment). Wyniki klasyfikacji wyznaczają zakres i szczegółowość oceny środowiskowo-społecznej oraz determinują dobór środków łagodzących (ESS6 §§20–25). Metodyka wraz z wynikami podlega	OOŚS (w tym CHA), BMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
				udokumentowaniu i ujawnieniu przed ostatecznym zatwierdzeniem OOŚS.	
ESS6 §15–16 – Kompensacja przyrodnicza (wyłącznie jako środek ostateczny; kompensacja musi opierać się na zasadzie „podobne za podobne lub lepsze” i przynieść wynik w postaci „braku strat netto” (no net loss) lub „zysku netto” (net gain) różnorodności biologicznej)	art. 3 pkt 8, art. 75 ust. 2, 3 i 5 p.o.ś. art. 15 ust. 3 pkt 2 oraz ust. 4 pkt 2, art. 34 ust. 1, art. 35 ust. 1 u.o.p. art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. a u.o.o.ś.	Zgodność	Krajowe prawo nakazuje podjęcie działań kompensacyjnych dopiero wówczas, gdy wcześniejsze zastosowanie rozwiązań ochronnych nie jest obiektywnie możliwe. Choć ustawy nie posługują się terminami takimi jak „brak strat netto” czy „zysk netto”, definicja kompensacji wymaga „przywrócenia równowagi przyrodniczej” i „wyrównania szkód”, co funkcjonalnie odpowiada tym założeniom. W przypadku inwestycji na najcenniejszych przyrodniczo obszarach – takich jak Natura 2000 – kompensacja musi zapewniać zachowanie spójności i właściwego funkcjonowania całej sieci, co odzwierciedla zasadę „podobne za podobne lub lepsze”. Obowiązek ten nakładany jest na inwestora wiążąco m.in. w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS6 §17 – Zaangażowanie ekspertów i zainteresowanych stron w projektowanie i wdrożenie kompensacji; dla kompensacji strat w siedliskach krytycznych: zaangażowanie co najmniej jednego niezależnego,	art. 5, art. 29, art. 74a ust. 1 i 2, art. 79 ust. 1, art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. a u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są jedynie częściowo zgodne z wymaganiami ESS6 w tym zakresie. Z jednej strony prawo krajowe zapewnia udział ekspertów w projektowaniu kompensacji – wymagając sporządzania raportów środowiskowych przez wykwalifikowanych specjalistów – oraz szeroki udział społeczeństwa i zainteresowanych stron w procedurze OOŚ. Z drugiej strony prawo nie zawiera wymogu angażowania co najmniej jednego niezależnego eksperta o uznanej renomie międzynarodowej do oceny wykonalności kompensacji w siedliskach krytycznych. Weryfikacja działań kompensacyjnych opiera się w Polsce na wiedzy krajowych organów ochrony środowiska (m.in. RDOŚ) oraz komisji ds. ocen oddziaływania na środowisko. Przy realizacji projektów Banku Światowego naruszających siedliska krytyczne inwestor będzie musiał zatem zaangażować ekspertów zagranicznych, wykraczając poza standardowe wymogi polskiego prawa.	W razie konieczności wdrożenia kompensacji przyrodniczej, jej projektowanie i realizację należy prowadzić przy udziale wykwalifikowanych ekspertów oraz interesariuszy. W odniesieniu do siedlisk krytycznych ocenę wykonalności planowanych działań powierza się niezależnemu, uznanemu na arenie międzynarodowej ekspertowi ds. bioróżnorodności i ochrony przyrody (niepowiązanemu z projektantem ani wykonawcą). Jego wnioski i rekomendacje podlegają udokumentowaniu oraz	OOŚS (w tym CHA), BMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
międzynarodowo uznanego eksperta do oceny wykonalności kompensacji				uwzględnieniu w BMP przed ostatecznym zatwierdzeniem dokumentu.	
ESS6 §18 – Jeśli obszar jest unikalny i niezastąpiony, a kompensacja jest niemożliwa: obowiązek przeprojektowania projektu w celu uniknięcia wyrządzenia szkód	art. 66 ust. 1 pkt 5, art. 81 ust. 1 i 2 u.o.o.ś. art. 33 ust. 1, art. 34 ust. 1 u.o.p.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogiem ESS6 realizując go przez procedury oceny wariantów alternatywnych. Raport OOS musi przedstawiać i analizować racjonalne warianty alternatywne dla planowanej inwestycji. Jeżeli z oceny wynika, że realizacja przedsięwzięcia w proponowanym kształcie jest niedopuszczalna – np. ze względu na znaczący negatywny wpływ na obszar Natura 2000, dla którego nie można wdrożyć skutecznej kompensacji – organ odmawia zgody na realizację. Może jednak, za zgodą wnioskodawcy, wskazać w decyzji środowiskowej wariant alternatywny, co w praktyce oznacza konieczność przeprojektowania inwestycji w celu uniknięcia nieodwracalnych szkód.	Nie dotyczy	Bie dotyczy
ESS6 §20 – W siedliskach zmodyfikowanych o znacznej wartości dla różnorodności biologicznej: obowiązek unikania szkód, ich minimalizowania i stosowania odpowiednich środków łagodzących	art. 6 ust. 1, art. 75 ust. 1 i 2 p.o.ś. art. 2 ust. 1 pkt 8 i 9, art. 42, art. 78 ust. 1, 2 i 3, art. 83 ust. 1 u.o.p. art. 66 ust. 1 pkt 9, art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. b u.o.o.ś. art. 3 ust. 1 i 2 u.o.g.r.l. (ochrona gruntów rolnych i leśnych)	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS6 dotyczącymi ochrony cennych siedlisk zmodyfikowanych, choć nie postępują się tym terminem. Ochronie prawnej podlegają różnorodne, często przekształcone przez człowieka tereny o dużej wartości przyrodniczej – tereny zieleni w miastach i wsiach, zadrzewienia śródpolne, użytki ekologiczne, a także użytki rolne i leśne. Prawo ochrony środowiska nakłada na inwestora obowiązek zapobiegania negatywnym oddziaływaniom i nakazuje wykorzystywanie oraz przekształcanie elementów przyrodniczych wyłącznie w niezbędnym zakresie. Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku wymaga ponadto wdrożenia hierarchii łagodzenia skutków, obejmującej działania zapobiegające i ograniczające negatywny wpływ na środowisko. Przepisy o ochronie przyrody nakładają obowiązek utrzymywania terenów zieleni i minimalizowania ich niszczenia, a usunięcie drzew lub krzewów uzależniają od uzyskania stosownego zezwolenia.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS6 §22 – Projekt w siedliskach naturalnych może być realizowany	art. 66 ust. 1 pkt 5, art. 81 ust. 1, art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. A u.o.o.ś. art. 3 pkt 8 p.o.ś. art. 34 ust. 1 u.o.p.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są jedynie częściowo zgodne z wymogami ESS6 dotyczącymi inwestycji w siedliskach naturalnych. Krajowe procedury wymagają analizy racjonalnych wariantów alternatywnych i pozwalają organom odmówić zgody na realizację, jeśli istnieje bezpieczniejsza środowiskowo opcja lokalizacyjna. Prawo nakłada ponadto obowiązek kompensacji przyrodniczej mającej na celu wyrównanie szkód i przywrócenie równowagi przyrodniczej, co	W razie oddziaływania projektu na siedliska naturalne, w ramach OOS należy wykazać brak technicznie i finansowo wykonalnych wariantów alternatywnych pozwalających uniknąć lub ograniczyć tę ingerencję.	OOS (w tym CHA), BMP

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
wyłącznie jeśli: brak innych technicznych i finansowych alternatyw, a przewidziane środki łagodzące zapewnią „brak strat netto” i docelowo „zysk netto” różnorodności biologicznej			funkcjonalnie odpowiada zasadzie „braku strat netto”. Wymóg wykazania braku alternatyw i zapewnienia kompensacji stosowany jest z pełną surowością przede wszystkim wobec obszarów Natura 2000 i parków narodowych, a nie każdego siedliska naturalnego.	Analiza wariantowa musi bezpośrednio uwzględniać kryterium unikania siedlisk naturalnych i zostać udokumentowana przed podjęciem kluczowych decyzji projektowych. Jeżeli oddziaływania są nieuniknione, wdraża się środki hierarchii łagodzenia zapewniające brak straty netto (<i>no net loss</i>), a docelowo zysk netto (<i>net gain</i>) bioróżnorodności, zgodnie z ESS6 §§15–16. Osiągnięcie tych celów wymaga skwantyfikowania w oparciu o metodykę uzgodnioną z Bankiem Światowym oraz udokumentowania w BMP. Gdy przekształcane siedliska naturalne nie podlegają rygorystycznym wymogom kompensacyjnym przewidzianym w prawie polskim dla obszarów Natura 2000 lub parków narodowych, Pożyczkobiorca stosuje wyższe standardy wynikające z ESS6. Wszelkie analizy wariantowe, ustalenia oraz planowane środki kompensacyjne podlegają weryfikacji przez niezależnych ekspertów ds. środowiskowych i społecznych przed ich przedłożeniem Bankowi Światowemu.	
ESS6 §24 – Zakaz realizacji projektów o negatywnym wpływie w siedliskach krytycznych, chyba że	art. 33 ust. 1, art. 34 ust. 1 i 2, art. 35 ust. 1 i 2a, art. 51 ust. 1 i 2, art. 52 ust. 1 i 2, art. 56 ust. 4, art. 6, st. 1, art. 15 ust. 1, 3 i 4, art. 17, ust. 2 pkt 4, art. 24 ust. 2 pkt	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS6 dotyczącymi projektów w siedliskach krytycznych. Najbliższym odpowiednikiem w prawie krajowym jest ochrona obszarów Natura 2000 i parków narodowych, gdzie zabrania się działań mogących znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony, chyba że wykazano brak rozwiązań alternatywnych i konieczność realizacji nadrzędnego interesu publicznego. W takich przypadkach prawo wymaga zapewnienia kompensacji przyrodniczej i odpowiedniego monitoringu.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
spełnione są łącznie wszystkie warunki: (a) brak innych opłacalnych alternatyw w regionie na terenach o mniejszej wartości, (b) zgodność z międzynarodowymi zobowiązaniami i prawem krajowym, (c) brak mierzalnej redukcji wartości siedliska krytycznego, (d) brak przewidywanego spadku populacji gatunków zagrożonych lub endemicznych, (e) zakaz znacznego przekształcania lub degradacji siedlisk pod nowe instalacje, (f) strategia łagodząca musi przynieść zyski netto (net gains) bioróżnorodności, (g) zintegrowanie	3, art. 44 ust. 4, art. 45 ust. 2 pkt 2 u.o.p. art. 66 ust. 1 pkt 5, art. 81 ust. 2, art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. a oraz lit. c u.o.o.ś. art. 3 pkt 8 p.o.ś.				

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
długoterminowe go programu monitorowania i ewaluacji stanu siedliska					
ESS6 §25 – sporządzenie Planu Zarządzania Różnorodnością Biologiczną	art. 66 ust. 1 pkt 5, 8, 9 i 16, art. 82 ust. 1 pkt 1 lit. b oraz pkt 2, art. 97 u.o.o.ś. art. 34 ust. 1, art. 35 ust. 1 u.o.p.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są jedynie częściowo zgodne z wymogiem ESS6 dotyczącym sporządzenia odrębnego Planu Zarządzania Różnorodnością Biologiczną. Prawo krajowe nie nakłada na inwestora obowiązku tworzenia dokumentu o takiej nazwie. Szczegółowe wymogi dotyczące analizy wariantów, działań łagodzących, kompensacji przyrodniczej i monitoringu są dokumentowane w raporcie o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko lub w raporcie o oddziaływaniu na obszar Natura 2000, a ich spełnienie nakładane jest na inwestora wiążąco w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Aby sprostać wymaganiom Banku Światowego, inwestor musi przygotować odrębny Plan Zarządzania Różnorodnością Biologiczną.	Opracowanie odrębnego Planu Zarządzania Bioróżnorodnością (BMP) zgodnie z ESS6, obejmującego wszystkie etapy realizacji projektu. Warunki nałożone w decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU) lub ocenie oddziaływania na obszar Natura 2000 stanowią wymogi minimalne, uzupełniane w BMP o dodatkowe środki niezbędne do osiągnięcia pełnej zgodności ze standardem ESS6. BMP określa stan wyjściowy, zidentyfikowane ryzyka i oddziaływania, środki pełnej hierarchii łagodzenia (mitygacji), wskaźniki monitoringu, podział ról, harmonogramy oraz procedury raportowania. Plan podlega bieżącej aktualizacji w oparciu o wyniki monitoringu (zarządzanie adaptacyjne wg ESS6 §12), a przed ostatecznym zatwierdzeniem wymaga ujawnienia i konsultacji z interesariuszami.	PZŚS (w tym BMP)
ESS6 §28 – Identyfikacja zagrożenia ze strony obcych gatunków flory i fauny jako znaczącego ryzyka dla bioróżnorodności;	art. 3 ust. 1 pkt 5, art. 8 ust. 5 pkt 3, art. 30 ust. 3 UGO (ustawy o gatunkach obcych) art. 15 ust. 1 pkt 25 u.o.p.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS6 w zakresie identyfikacji i oceny ryzyka ze strony obcych gatunków. Zagadnienie to reguluje przede wszystkim ustawa o gatunkach obcych, wdrażająca unijne standardy zapobiegania wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków obcych (IGO) zagrażających różnorodności biologicznej. Prawo krajowe nakłada obowiązek przeprowadzania opartej na danych naukowych oceny ryzyka w stosunku do gatunków, które mogą spełniać kryteria uznania za stwarzające zagrożenie dla środowiska. Odstępstwa od zakazów wprowadzania i przemieszczania IGO wymagają zezwoleń, przy wydawaniu których właściwe organy kierują się uprzednio przeprowadzoną oceną ryzyka. Ochronę przed wprowadzaniem	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
przeprowadzenie rygorystycznej oceny ryzyka ich wprowadzenia			gatunków obcych bez stosownej zgody ujęto również w zakazach obowiązujących na terenach parków narodowych i rezerwatów przyrody.		
ESS6 §29 – Zakaz celowego wprowadzania nowych obcych gatunków poza zgodnością z obowiązującymi przepisami; bezwzględny zakaz wprowadzania gatunków o wysokim ryzyku inwazyjnym; wdrożenie procedur prewencyjnych minimalizujących ryzyko niezamierzonego zawleczenia gatunków inwazyjnych (m.in. z transportem gleby i sprzętu)	art. 3 ust. 1 pkt 5, art. 4 ust. 1, art. 7 ust. 1 i 2, art. 33 ust. 1, art. 34 ust. 1 UGO	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS6 w zakresie zapobiegania wprowadzaniu gatunków obcych i inwazyjnych. Ustawa o gatunkach obcych ustanawia generalny zakaz celowego wprowadzania do środowiska oraz przemieszczania w nim gatunków obcych. Wobec inwazyjnych gatunków obcych (IGO) o wysokim ryzyku obowiązuje ponadto zakaz ich przywozu, transportu, hodowli i wprowadzania do obrotu. Prewencja i minimalizowanie ryzyka niezamierzonego zawleczenia gatunków regulowane są wymogiem opracowywania przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska planów działań dla priorytetowych dróg przenoszenia oraz przeprowadzania analiz dróg niezamierzonego rozprzestrzeniania. Naruszenie tych zakazów podlega administracyjnym karom pieniężnym lub karze pozbawienia wolności.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS6 §30 – W przypadku obecności obcych gatunków w strefie projektu: obowiązek zapobiegania ich rozprzestrzenianiu	art. 7 ust. 1, art. 15 ust. 1, art. 18 ust. 1 i 2, art. 19 ust. 2, art. 21 ust. 2 pkt 2 lit. b oraz ust. 9 UGO	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są w dużej mierze zgodne z tym wymogiem, choć w kwestii obowiązku wytypowania koncentrują się na udokumentowanych inwazyjnych gatunkach obcych (IGO). Ustawa o gatunkach obcych wprowadza ogólny zakaz przemieszczania i rozprzestrzeniania w środowisku gatunków obcych. W przypadku pojawienia się na terenie inwestycji IGO podlegających szybkiej eliminacji podmiot władający nieruchomością ma obowiązek powiadomić organy i udostępnić teren w celu wyplenienia zagrożenia. W odniesieniu do IGO rozprzestrzenionych na szeroką skalę to na władającym nieruchomością	Przeprowadzenie przed rozpoczęciem prac inwentaryzacji gatunków obcych i inwazyjnych (IGO) oraz uwzględnienie jej wyników w opisie stanu wyjściowego OOŚS. W razie ich stwierdzenia – wdrożenie środków zapobiegających rozprzestrzenianiu (m.in. podczas transportu mas ziemnych, urobku i sprzętu) w fazie	PZŚS (w tym BMP); C-PZŚS

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
u; na terenie zarządzanym przez Pożyczkobiorcę — dążenie do ich całkowitego wyłączenia			cięży obowiązek przeprowadzenia działań zaradczych, w tym eliminacji ze środowiska.	budowy i eksploatacji. W przypadku występowania IGO na terenach zarządzanych przez JRP – opracowanie i realizacja programu ich zwalczania (eradykacji) zgodnie z polskim prawem i dobrą praktyką branżową (GIIP). Program musi precyzować cele, harmonogram, podział odpowiedzialności i wskaźniki monitoringu. Wymienione działania podlegają włączeniu do BMP oraz regularnemu raportowaniu.	
ESS6 §31–32 – Zrównoważone zarządzanie żywymi zasobami naturalnymi (drewno, woda, plony rolne) zgodnie z GIIP lub uznanymi standardami regionalnymi/globalnymi	art. 6 ust. 1 pkt 1a, art. 7 ust. 1, art. 8, art. 13 ust. 1, art. 13a ust. 1 u.l. art. 52a, art. 52b u.o.p. art. 9, art. 102 ust. 1, art. 103 ust. 1 i 2, art. 104 ust. 1 i 2, art. 104a ust. 1 i 2 Pr. wod. art. 3 ust. 1 i 2, art. 15 ust. 1 u.o.g.r.l.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS6 w zakresie zrównoważonego zarządzania żywymi zasobami naturalnymi. Krajowe ustawodawstwo opiera się na prawnie wiążącej zasadzie trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, nakładając obowiązek zachowania bogactwa biologicznego i potencjału ekosystemów w oparciu o zatwierdzone plany urządzenia lasu. Polskie prawo nakłada również na właścicieli lasów oraz podmioty prowadzące gospodarkę rybacką obowiązek stosowania wymagań „dobrej praktyki” w zakresie gospodarki leśnej i rybackiej, co odpowiada międzynarodowym standardom i wytycznym GIIP. W odniesieniu do rolnictwa i zarządzania wodą funkcjonują obowiązkowe programy działań oraz zbiory zaleceń dobrej praktyki rolniczej, obejmujące m.in. zapobieganie zanieczyszczeniom wód azotanami i racjonalne nawożenie. System prawny nakazuje ponadto zrównoważone i racjonalne korzystanie z wód oraz zapobieganie degradacji gleb rolniczych, co zapewnia zrównoważoną eksploatację żywych zasobów.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS6 §36 – Wycinka ratunkowa (np. z terenów przeznaczonych do zalania): ograniczona do absolutnego minimum wymaganego technicznie; zgodność z	art. 74 ust. 1, art. 75 ust. 1 i 2 p.o.ś. art. 3 ust. 2 pkt 1, art. 6 ust. 1, art. 7 ust. 1 i 2, art. 11 ust. 1 u.o.g.r.l.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogiem ESS6 dotyczącym ograniczania wycinki związanej ze zmianą przeznaczenia terenu do niezbędnego minimum. Prawo ochrony środowiska nakłada na inwestora obowiązek oszczędnego korzystania z terenu na etapie przygotowania i realizacji inwestycji, dopuszczając wykorzystywanie i przekształcanie elementów przyrodniczych – w tym wycinkę roślinności – wyłącznie w zakresie niezbędnym dla realizacji przedsięwzięcia. Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych nakazuje ponadto ograniczanie przeznaczania lasów na cele nieleśne, uzależniając wyłączenie ich z produkcji od uzyskania stosownych decyzji administracyjnych, co prawnie i finansowo ogranicza usuwanie drzewostanu.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
prawem krajowym					
ESS6 §40 – Skuteczność zarządzania ryzykiem ze strony dostawców pierwotnych jest uzależniona od poziomu kontroli rynkowej posiadanej przez Pożyczkobiorcę wobec tych dostawców; ocena tego poziomu jako warunek oceny wykonalności działań naprawczych	art. 1a pkt 1 i 2, art. 66c , art. 66d, art. 66e ust. 1 u.l. art. 4–6 Rozporządzenia (UE) nr 995/2010 (EUTR) Art. 4 i 5 Rozporządzenia (WE) nr 2173/2005 (FLEGT):	Częściowa zgodność	Krajowe prawo ochrony środowiska skupia się na ocenie bezpośredniego oddziaływania inwestycji, nie wprowadzając horyzontalnego mechanizmu weryfikacji łańcucha dostaw pod kątem wpływu na bioróżnorodność. Wyjątek stanowią przepisy z zakresu leśnictwa wdrażające unijne rozporządzenia dotyczące handlu drewnem (FLEGT i EUTR), nakładające na podmioty wprowadzające drewno do obrotu obowiązek stosowania systemów należytej staranności – obejmujących identyfikację dostawców oraz ocenę i ograniczanie ryzyka pozyskania surowca z nielegalnych źródeł. Z uwagi na brak analogicznych mechanizmów dla innych materiałów, w tym budowlanych surowców dla inwestycji przeciwpowodziowych, Pożyczkobiorca musi wdrożyć własne procedury oceny dostawców, wykraczając poza wymogi polskiego prawa.	Ocena stopnia kontroli rynkowej sprawowanej przez JRP nad bezpośrednimi dostawcami surowców naturalnych (m.in. kruszyw, kamienia, drewna i innych żywych zasobów) w celu określenia wykonalności i zakresu zarządzania ryzykiem w łańcuchu dostaw. W razie posiadania realnego wpływu rynkowego – wdrożenie procedur weryfikacji dostawców, zobowiązujących ich do wykazania, że pozyskiwane surowce nie pochodzą z obszarów cennych przyrodniczo ani nie prowadzą do degradacji lub przekształcenia siedlisk. Procedury te powinny bazować na zasadach należytej staranności (zgodnie z przepisami UE dotyczącymi drewna, np. EUTR/EUDR/FLEGT) oraz obejmować analogiczne wymogi dla pozostałych surowców. Wyniki weryfikacji podlegają bieżącej dokumentacji i aktualizacji. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości JRP zobowiązuje dostawcę do wdrożenia działań naprawczych w wyznaczonym terminie, a w razie braku takiej możliwości – do zmiany dostawcy.	PZŚS, C-PZŚS
ESS8: Dziedzictwo kulturowe					
ESS8 §5 – Weryfikacja zakresu stosowania ESS8: standard	art. 31 ust. 1a, art. 32 ust. 1, art. 36 ust. 1 pkt 1, 2 i 5. u.o.z. art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c i ca, art. 66 ust. 1 pkt 3,	Zgodność	Polskie prawo wymaga uwzględniania ochrony dziedzictwa kulturowego podczas realizacji inwestycji wiążących się z robotami ziemnymi, budowlanymi lub przekształcaniem terenu, w tym uzyskiwania opinii i pozwoleń konserwatorskich na prace przy zabytkach lub w ich otoczeniu. Procedury OOŚ nakładają obowiązek analizy wpływu planowanych	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ma zastosowanie do projektów, w których planowane są wykopaliska, wyburzenia, przemieszczanie mas ziemi lub zalewanie; zlokalizowanych na obszarach prawnie chronionych lub w ich strefach buforowych; zlokalizowanych w pobliżu uznanych miejsc dziedzictwa kulturowego; oraz projektów zaprojektowanych wprost w celu ochrony dziedzictwa	art. 66 ust. 1 pkt 10 lit. b. u.o.o.ś. art. 6 ust. 1 pkt 7 lit. e, art. 9 pkt 2, art. 27a ust. 1 pkt 2 specustawa przeciwpowodziowa		przedsięwzięć na dobra materialne, zabytki i krajobraz kulturowy w ich sąsiedztwie lub strefie oddziaływania. W przypadku inwestycji ingerujących w środowisko fizyczne przepisy nakładają ponadto obowiązek niezwłocznego wstrzymania prac w razie odkrycia przedmiotu mogącego być zabytkiem archeologicznym.		
ESS8 §6 – Obowiązek stosowania wymogów ESS8 bez względu na to, czy dziedzictwo kulturowe jest prawnie chronione lub zostało wcześniej zidentyfikowane	art. 6 ust. 1, art. 32 ust. 1, art. 33 ust. 1 u.o.z. art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c i ca. u.o.o.ś.	Zgodność	Podstawowym mechanizmem jest obowiązek niezwłocznego wstrzymania robót budowlanych lub ziemnych i zabezpieczenia terenu w razie odkrycia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że może być zabytkiem. Polskie prawo definiuje katalog obiektów podlegających ochronie szeroko i z mocy ustawy, niezależnie od ich stanu zachowania ani ujęcia w ewidencjach i rejestrach. Na etapie planowania procedura OOS nakłada ponadto obowiązek oceny wpływu przedsięwzięcia na zabytki i krajobraz kulturowy, co sprzyja identyfikacji obszarów dotąd nierozpoznanych. System zapewnia w ten sposób ochronę dóbr kultury od momentu ich fizycznego ujawnienia – nawet jeśli nie miały wcześniej uregulowanego statusu prawnego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS8 §7 – Wymogi ESS8 stosuje się do niematerialnego dziedzictwa kulturowego wyłącznie w dwóch przypadkach: (1) gdy fizyczny element projektu będzie miał istotny wpływ na to dziedzictwo, lub (2) gdy projekt zakłada jego komercyjne wykorzystanie	art. 3 pkt 1, art. 6 ust. 2 u.o.z. art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c i ca, art. 66 ust. 1 pkt 3 i 3a u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy nie są w pełni zgodne z ESS8 w tym obszarze, ponieważ koncentrują się na materialnym dziedzictwie kulturowym. Ustawa o ochronie zabytków definiuje zabytek jako rzecz ruchomą lub nieruchomość, a z elementów niematerialnych dopuszcza jedynie opcjonalną ochronę tradycyjnych lub historycznych nazw. Procedury OOŚ nakazują analizę wpływu inwestycji na „zabytki” i „krajobraz kulturowy”, co pozwala chronić dziedzictwo niematerialne tylko pośrednio – o ile jest ono nierozdzielnie związane z przekształcaną przestrzenią fizyczną. W polskim prawie brakuje instrumentów nakazujących ocenę wpływu projektu na niematerialne dziedzictwo kulturowe oraz mechanizmów regulujących jego komercyjne wykorzystanie. Wymogi ESS8 wykraczają zatem poza zakres polskiego ustawodawstwa.	Ocena w ramach OOŚS potencjalnego, istotnego wpływu fizycznych elementów inwestycji na niematerialne dziedzictwo kulturowe w obszarze oddziaływania projektu (m.in. tradycje ustne, folklor muzyczny i taneczny, obrzędy, zwyczaje świąteczne, wiedzę tradycyjną oraz praktyki związane z przyrodą). Ustalenia w tym zakresie podlegają udokumentowaniu w Planie Zarządzania Dziedzictwem Kulturowym (CHMP).	OOŚS, CHMP
ESS8 §8 – Uwzględnienie w ocenie środowiskowej i społecznej (ESS1) bezpośrednich, pośrednich oraz skumulowanych ryzyk i wpływów projektu na dziedzictwo kulturowe	art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c i ca, art. 66 ust. 1 pkt 6a lit. d, art. 66 ust. 1 pkt 8 o.o.o.ś.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8 w tym zakresie. W ramach procedury OOŚ wymagane jest określenie, przeanalizowanie i ocena bezpośredniego oraz pośredniego wpływu planowanego projektu na zabytki i krajobraz kulturowy. Raport o oddziaływaniu na środowisko musi opisywać oddziaływania skumulowane, wtórne, krótko- i długoterminowe oraz stałe i chwilowe, a także zawierać porównanie wpływu rozpatrywanych wariantów inwestycji na zabytki i krajobraz kulturowy objęte istniejącą dokumentacją.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS8 §9 – Unikanie negatywnego wpływu na dziedzictwo kulturowe; gdy całkowite uniknięcie	art. 66 ust. 1 pkt 5, art. 66 ust. 1 pkt 6a lit. d, art. 66 ust. 1 pkt 9, art. 66 ust. 1 pkt 10 lit. a i b, art. 82 ust. 1 pkt 1 lit. b, art. 82 ust. 1 pkt 2 lit. b i c u.o.o.ś.	Częściowo zgodne	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8, wpisując hierarchię łagodzenia skutków – unikanie, zapobieganie, ograniczanie, kompensację – w ramy procedury OOŚ. Raport o oddziaływaniu na środowisko musi analizować warianty inwestycji i proponować działania zapobiegające oraz ograniczające negatywny wpływ na zabytki i krajobraz kulturowy. Polskie prawo nie nakłada jednak wymogu sporządzenia odrębnego dokumentu w postaci Planu Zarządzania Dziedzictwem Kulturowym (CHMP), obejmującego kwestie finansowe i przetargowe. Zbliżoną funkcję pełnią wymagane prawem	Opracowanie odrębnego Planu Zarządzania Dziedzictwem Kulturowym (CHMP) zgodnie z ESS8 §9 dla wszystkich etapów projektu. Warunki określone w DŚU, pozwoleniach konserwatorskich lub programach opieki nad zabytkami stanowią wymogi minimalne,	CHMP; PZŚS (w tym procedura postępowania w przypadku znalezisk

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
niemożliwe: identyfikacja i wdrożenie środków zaradczych zgodnie z hierarchią łagodzenia; opracowanie Planu Zarządzania Dziedzictwem Kulturowym (CHMP)	art. 4 pkt 2 i 6, art. 25 ust. 1 pkt 2 i 3, art. 36 ust. 1 u.o.z.		programy prac konserwatorskich i zagospodarowania zabytku oraz – w przypadku znaczących inwestycji drogowych – programy zabezpieczenia zabytków i założenia do ratowniczych badań archeologicznych. Ramy monitorowania, podział obowiązków i środki łagodzące wyznaczane są w wiążącej decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach oraz w pozwoleniach konserwatorskich.	uzupełnianie w CHMP o środki niezbędne do osiągnięcia pełnej zgodności ze standardem ESS8. Dokument obejmuje: przegląd ram prawno-instytucjonalnych, podział ról i odpowiedzialności (JRP, wykonawcy, organy ochrony zabytków), identyfikację ryzyk i oddziaływań, środki hierarchii łagodzenia, procedurę postępowania na w przypadku znalezisk archeologicznych (obligatoryjną w umowach na roboty budowlane), ramy monitoringu (wskaźniki, harmonogramy, raportowanie) oraz budżet wdrożenia. Plan podlega bieżącej aktualizacji, a przed zatwierdzeniem – ujawnieniu i konsultacjom z interesariuszami.	archeologicznych)
ESS8 §10 – Stosowanie uznanych na świecie praktyk dotyczących badań terenowych, dokumentowania i ochrony dziedzictwa kulturowego na etapie projektu; obowiązek ten dotyczy Kredytobiorcy, wykonawców i wszelkich stron trzecich	art. 31 ust. 1a, art. 36 ust. 1 pkt 1, 3, 4 i 5, art. 36a ust. 1 i 2, art. 37a, art. 37c, art. 37d, art. 37e u.o.z.	Zgodność	Polskie prawo nie postuluje się sformułowaniem „praktyk uznanych na świecie”; osiąga ten cel przez nakładanie wymogów kwalifikacyjnych – odpowiedniego wykształcenia i doświadczenia – na ekspertów wykonujących i kierujących badaniami archeologicznymi, architektonicznymi i pracami konserwatorskimi. Każdy podmiot prowadzący roboty budowlane lub ziemne zagrażające zabytkom ma obowiązek sfinansowania niezbędnych badań i sporządzenia dokumentacji. Prowadzenie takich badań wymaga uzyskania pozwolenia konserwatora zabytków, a podmiot realizujący projekt musi zapewnić nadzór certyfikowanej kadry. Krajowy system pozwoleń, kwalifikacji i nadzoru zobowiązuje w ten sposób Kredytobiorcę i wykonawców do stosowania profesjonalnych standardów badawczych i dokumentacyjnych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
ESS8 §11 – Włączenie do wszystkich umów dotyczących prac budowlanych (wykopiska, rozbiórki, modyfikacje terenu) procedury postępowania w przypadku znalezisk archeologicznych (<i>chance finds procedure</i>) zawierającej: wymóg powiadamiania odpowiednich organów o znaleziskach, odgrodenie terenu zapobiegające uszkodzeniom, ocenę przez ekspertów, szkolenie personelu, działania zgodne z prawem krajowym; procedura powinna być uzupełniona kodeksem	art. 32 ust. 1, art. 32 ust. 2, art. 32 ust. 3, art. 32 ust. 5 u.o.z.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są tylko częściowo zgodne z wymogami ESS8 w zakresie procedury przypadkowych znalezisk. Prawo krajowe nakłada powszechny obowiązek niezwłocznego wstrzymania robót, zabezpieczenia terenu i powiadomienia konserwatora zabytków w razie odkrycia potencjalnego zabytku, skutkujący ekspercką oceną znaleziska. Ponieważ obowiązek ten wynika z ustawy i wiąże wszystkich wykonawców, przepisy nie wymagają powtarzania go w umowach o roboty budowlane. Polskie prawo nie nakłada natomiast na inwestorów obowiązku prowadzenia szkoleń personelu z zakresu przypadkowych znalezisk ani opracowywania odrębnego kodeksu postępowania wykonawcy. Aby spełnić wymogi ESS8, Kredytobiorca musi zatem rozszerzyć standardowe obowiązki wynikające z polskiego prawa o wymagane przez Bank zapisy umowne, szkolenia i procedury wewnętrzne.	Wdrożenie dedykowanej dla projektu procedury postępowania w przypadku znalezisk archeologicznych (<i>chance find procedure</i>) do wszystkich umów na roboty budowlane obejmujące roboty ziemne, rozbiórkowe lub niwelację terenu. Procedura uzupełnia wymogi prawa polskiego i określa: szkolenia personelu z identyfikacji i zgłaszania znalezisk przed startem prac; zasady postępowania (w tym zakaz przemieszczania i uszkodzania obiektów przed oceną rzeczoznawcy/archeologa); wymogi dokumentacyjne (fotografie, współrzędne, opis kontekstu odkrycia); ścieżkę raportowania z poziomu budowy przez kierownika budowy do JRP i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ). Procedura podlega weryfikacji i zatwierdzeniu przez JRP przed włączeniem do kontraktów oraz wymaga uwzględnienia w C-PZŚS wykonawcy.	CHMP; PZŚS (w tym procedura postępowania a w przypadku znalezisk archeologicznych)

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
postępowania wykonawcy (contractor code of conduct)					
ESS8 §12 – Przy znaczących potencjalnych ryzykach dla dziedzictwa kulturowego: zaangażowanie ekspertów ds. dziedzictwa do pomocy przy identyfikacji, ocenie wartości i ochronie tego dziedzictwa	art. 31 ust. 1a, art. 36a ust. 1, art. 37a, art. 37d, art. 37e u.o.z. art. 66 ust. 1 pkt 3 i 10, art. 74a ust. 1 i 2 u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8 w zakresie angażowania ekspertów. Raport o oddziaływaniu na środowisko identyfikujący wpływ inwestycji na zabytki musi być sporządzany przez odpowiednio wykwalifikowanych specjalistów. W przypadku ryzyka uszkodzenia lub zniszczenia dziedzictwa kulturowego inwestor ma obowiązek sfinansowania i zapewnienia przeprowadzenia odpowiednich badań, w tym archeologicznych. Prawo ochrony zabytków nakłada przy tym wymogi kwalifikacyjne – odpowiednie wykształcenie kierunkowe i doświadczenie zawodowe – dla osób kierujących lub wykonujących badania architektoniczne, archeologiczne i prace konserwatorskie. Prawo polskie nie przewiduje instrumentu wprost równoważnego Planowi Zarządzania Dziedzictwem Kulturowym, wymaganemu przez standard ESS8 (pkt 9). Pewne elementy tej ochrony wynikają z przepisów odrębnych: decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU) może określać szczegółowe warunki realizacji przedsięwzięcia w zakresie ochrony dóbr kultury (w tym nakładać obowiązek prowadzenia stałego nadzoru archeologicznego w trakcie robót ziemnych), ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga opracowania programu prac konserwatorskich w przypadku robót przy obiektach wpisanych do rejestru, a program ewentualnych badań archeologicznych musi zostać zatwierdzony przez właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków w drodze pozwolenia konserwatorskiego. Mechanizmy te mają jednak charakter fragmentaryczny, odnoszą się wyłącznie do pojedynczych obiektów lub wytypowanych stanowisk i nie tworzą spójnego dokumentu zarządczego, który systemowo obejmowałby całość ryzyk dla dziedzictwa kulturowego (w tym procedurę postępowania w przypadku znalezisk archeologicznych) na wszystkich etapach realizacji inwestycji.	Jeżeli w ramach OOŚS zostaną zidentyfikowane istotne lub znaczące ryzyka dla dziedzictwa kulturowego, należy zapewnić udział wykwalifikowanych ekspertów — w tym archeologów, konserwatorów zabytków oraz, w uzasadnionych przypadkach, specjalistów z zakresu niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Ich zadaniem jest wsparcie JRP w rozpoznaniu, ocenie wartości i zabezpieczeniu zagrożonych dóbr kultury na wszystkich etapach realizacji projektu. Ekspertiści powinni zostać włączeni w prace przed ukończeniem OOŚS oraz brać czynny udział w sporządzaniu i aktualizacji CHMP. W razie zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego specjaliści sprawują nadzór nad robotami budowlanymi zgodnie z wytycznymi właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków oraz warunkami decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach (DŚU). Wnioski i zalecenia ekspertów podlegają udokumentowaniu, wdrożeniu do PZDK oraz bieżącemu raportowaniu do JRP i KRP	OOŚS; CHMP
ESS8 §13 – Prawidłowa identyfikacja	art. 29, art. 33 ust. 1, art. 44 ust. 1, art. 74 ust. 3a u.o.o.ś.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8 w zakresie identyfikacji interesariuszy powiązanych z dziedzictwem. Procedury OOŚS zapewniają udział społeczeństwa – w tym lokalnych społeczności korzystających z	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
interesariuszy powiązanych z dziedzictwem: stron bezpośrednio dotkniętych projektem (osoby i społeczności korzystające z dziedzictwa) oraz innych podmiotów (lokalne organy ochrony, eksperci)	art. 89, art. 97 ust. 1 i 3, art. 98 ust. 1 i 3, art. 99 ust. 1 i 2, art. 102 ust. 1 i 2 u.o.z.		dziedzictwa – na etapie planowania inwestycji, a przepisy precyzyjnie określają krąg stron bezpośrednio dotkniętych projektem oraz uprawnienia organizacji społecznych w postępowaniach. Ustawa o ochronie zabytków włącza w procesy decyzyjne właściwe organy ochrony (konserwatorów zabytków) oraz gremia eksperckie, takie jak rady i komisje konserwatorskie. Instytucja społecznych opiekunów zabytków dodatkowo wzmacnia lokalny głos społeczny.		
ESS8 §14 – Przeprowadzenie znaczących konsultacji z interesariuszami w celu: identyfikacji dziedzictwa, oceny jego wagi i przypisywanego mu znaczenia, oceny potencjalnych ryzyk oraz poszukiwania opcji unikania i łagodzenia skutków	art. 29, art. 30, art. 33 ust. 1, art. 34, art. 37 pkt 1 i 2, art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c i ca, art. 66 ust. 1 pkt 5 i 9 u.o.o.ś.	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymaganiami ESS8, realizując ten obowiązek przez zintegrowane ramy udziału społeczeństwa w procedurze OOS. Każdy ma prawo uczestniczyć w procesie inwestycyjnym, zapoznawać się z dokumentacją oraz zgłaszać uwagi i wnioski do planowanego przedsięwzięcia. Raport o oddziaływaniu na środowisko poddawany konsultacjom opisuje wpływ projektu na zabytki i krajobraz kulturowy, a także proponuje warianty alternatywne i środki łagodzące. Przepisy zobowiązują organy administracji do merytorycznego rozpatrzenia zgłoszonych wniosków i wyjaśnienia w decyzji, w jaki sposób zostały uwzględnione. Choć polskie prawo nie wymaga odrębnych konsultacji poświęconych wyłącznie dziedzictwu kulturowemu, powszechny mechanizm partycypacji społecznej zapewnia realizację celów ESS8.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS8 §16 – Jeśli projekt blokuje dotychczasowy dostęp do miejsc o znaczeniu kulturowym:	Art. 9 specustawy przeciwpowodziowej art. 29, art. 33 ust. 1, art. 66 ust. 1 pkt 15, art. 79 ust. 1, art. 85 ust. 2 pkt 1 lit. a u.o.o.ś.	Zgodność	Decyzja o pozwoleniu na realizację inwestycji (PNRI) musi uwzględniać ochronę uzasadnionych interesów osób trzecich – co stanowi bezpośrednią podstawę do niedopuszczenia do odcięcia komunikacji i dojazdu – a także określać warunki ochrony zabytków i dóbr kultury. Organ wydający decyzję ma zatem prawny obowiązek zadbania nie tylko o fizyczną substancję zabytku, lecz również o zachowanie jego więzi z otoczeniem i funkcji	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
umożliwienie ciągłego dostępu lub zapewnienie alternatywnej drogi na podstawie konsultacji z użytkownikami, chyba że nadrzędne względy zdrowotne, bezpieczeństwa lub ochrony stanowią inaczej			społeczno-kulturowej. Warunki te nie są przy tym ustalane arbitralnie: przed wydaniem PNRI inwestor musi uzyskać decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach, a w jej toku przeprowadzić konsultacje społeczne. Każdy – w tym tradycyjni użytkownicy miejsc kulturowych nieposiadający tytułu prawnego do gruntu – ma prawo zgłaszać uwagi i wnioski, a obowiązkowy raport OOŚ musi analizować możliwe konflikty społeczne. Organ jest zobowiązany odnieść się w uzasadnieniu decyzji do zgłoszonych postulatów, co oznacza, że nakazy ochrony dostępu do dziedzictwa są bezpośrednim wynikiem sformalizowanego procesu konsultacji z jego użytkownikami.		
ESS8 §17 – Identyfikacja prawnie chronionych obszarów dziedzictwa kulturowego, na które projekt może mieć wpływ; dla projektów zlokalizowanych w takim obszarze lub jego strefie buforowej: (a) przestrzeganie obowiązujących przepisów i planów zarządzania obszarem chronionym, (b) konsultacje z zarządcami	art. 7 pkt 2 i 3, art. 15 ust. 1, art. 16 ust. 1, art. 17 ust. 1, art. 20 u.o.z. art. 29, art. 33 ust. 1, art. 66 ust. 1 pkt 6a lit. d, art. 66 ust. 1 pkt 9 u.o.o.ś.	Częściowa zgodność	Polskie przepisy są częściowo zgodne z wymogami ESS8 w tym zakresie – zapewniają prawną ochronę wyznaczonych obszarów zabytkowych, takich jak parki kulturowe czy pomniki historii, oraz rozbudowane mechanizmy konsultacji społecznych i instytucjonalnych. Procedura OOŚ i prawo ochrony zabytków nakładają na inwestora obowiązek analizy wpływu, przestrzegania obostrzeń ochronnych, uzgadniania działań z konserwatorem i minimalizacji szkód. Polskie prawo nie wymaga jednak wdrażania dodatkowych programów promujących i wzmacniających cele ochrony obszaru – krajowy system skupia się na prewencji i łagodzeniu oddziaływań, nie na proaktywnym wspieraniu dziedzictwa. Aby spełnić standard Banku Światowego, Pożyczkobiorca musi w razie potrzeby rozszerzyć swoje obowiązki o programy wspierające cele ochrony danego obszaru zabytkowego.	Zidentyfikować w ramach OOŚS wszystkie prawnie chronione formy ochrony zabytków (w tym parki kulturowe, pomniki historii oraz ich strefy ochronne) znajdujące się w zasięgu oddziaływania inwestycji; w razie lokalizacji przedsięwzięcia na takich obszarach lub w ich otulinie zapewnić zgodność z przepisami krajowymi oraz planami ochrony lub zarządzania; przeprowadzić konsultacje z zarządcami terenu (zwłaszcza z wojewódzkim konserwatorem zabytków), społecznościami lokalnymi i pozostałymi interesariuszami zgodnie z ESS8 (pkt 14) oraz PZI; opracować i wdrożyć dodatkowe programy wspierające cele ochrony danego obszaru, wykraczające poza środki zapobiegawcze i łagodzące wymagane prawem polskim (np. dokumentacja i popularyzacja wiedzy, wsparcie organów ochrony	OOŚS; CHMP; PZI

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
obszaru, stronami dotkniętymi i interesariuszami, (c) wdrożenie dodatkowych programów promujących i wzmacniających cele ochrony obszaru				zabytków, partycypacja społeczna); uwzględnić te programy w PZDK (CHMP) oraz zapewnić ich monitorowanie i raportowanie do JRP (PIU) i KRP (PCU).	
ESS8 §19–20 – Przy dowodach lub wysokim prawdopodobieństwie śladów przeszłej aktywności ludzkiej: przeprowadzenie badań gabinetowych i terenowych; udokumentowanie, zmapowanie i przebadanie znalezisk; przekazanie kopii dokumentacji władzom państwowym; podjęcie w porozumieniu z ekspertami decyzji o dokumentacji, wykopach lub zachowaniu in situ; ustalenie	art. 31 ust. 1a, art. 31 ust. 2, art. 35 ust. 1, art. 35 ust. 3, art. 35 ust. 4, art. 36 ust. 1 pkt 5, art. 37 ust. 4 UOZ art. 66 ust. 1 pkt 10 lit. a, art. 66 ust. 1 pkt 10 lit. b UOOŚ	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8 w odniesieniu do postępowania z dziedzictwem archeologicznym. Podmioty prowadzące roboty ziemne na obszarach potencjalnego występowania zabytków archeologicznych mają obowiązek sfinansowania i przeprowadzenia badań uprzednich oraz sporządzenia dokumentacji. O formie i zakresie tych prac – dokumentacji, wykopaliskach lub zachowaniu znalezisk in situ – decyduje w drodze decyzji administracyjnej właściwy wojewódzki konserwator zabytków. Wszystkie odkryte zabytki archeologiczne stanowią z mocy prawa własność Skarbu Państwa. Konserwator wskazuje miejsce ich przechowywania, a jednostka przejmująca znaleziska jest zobowiązana do ich trwałego zabezpieczenia, inwentaryzacji, konserwacji i udostępniania w celach naukowych.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
odpowiedzialności za znaleziska oraz zapewnienie konserwacji, inwentaryzacji i bezpiecznego miejsca przechowywania					
ESS8 §22 – Dla dziedzictwa budowlanego: identyfikacja środków łagodzących; przy renowacji lub rehabilitacji obiektów: zachowanie autentyczności formy, materiałów konstrukcyjnych i pierwotnych technik	art. 3 pkt 6 i 7, art. 25 ust. 1 pkt 2, art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 36 ust. 3 UOZ art. 66 ust. 1 pkt 3, art. 66 ust. 1 pkt 9, art. 66 ust. 1 pkt 10 lit. a, art. 82 ust. 1 pkt 1 lit. b i c UOOS	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8 dotyczącymi ochrony i renowacji dziedzictwa budowlanego. Prawo o ochronie zabytków wymaga, aby roboty budowlane przy zabytku były prowadzone na podstawie zatwierdzonego programu prac konserwatorskich określającego wymagane materiały i technologie, co chroni autentyczność konstrukcji. Ustawowe definicje prac konserwatorskich i restauratorskich są ukierunkowane na zabezpieczenie oryginalnej substancji zabytku oraz właściwe wyeksponowanie jego wartości. W ramach procedury OOŚ inwestor ma obowiązek opisanie wpływu na zabytki i zaproponowania środków zapobiegających i ograniczających to oddziaływanie. System pozwoleń konserwatorskich i decyzji środowiskowych zapewnia ochronę przed utratą formy i pierwotnych technik budowli.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS8 §23 – Zachowanie fizycznego i wizualnego kontekstu pojedynczych obiektów lub grup historycznych budynków; uwzględnienie wpływu nowej infrastruktury widocznej z	art. 3 pkt 15, art. 9 ust. 2, art. 19 ust. 1 pkt 1 i ust. 1a pkt 1, art. 36 ust. 1 pkt 2 UOZ art. 62 ust. 1 pkt 1 lit. c, art. 66 ust. 1 pkt 6a lit. d UOOS	Zgodność	Polskie przepisy są zgodne z wymogami ESS8 w zakresie zachowania fizycznego i wizualnego kontekstu zabytków. Prawo definiuje „otoczenie” zabytku jako teren wyznaczony w celu ochrony jego wartości widokowych i zabezpieczenia przed szkodliwym oddziaływaniem zewnętrznym. Prowadzenie robót budowlanych w tak wyznaczonym otoczeniu wymaga uzyskania pozwolenia od wojewódzkiego konserwatora zabytków. Ochrona zabytków wraz z otoczeniem musi być uwzględniana w planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach lokalizacyjnych i budowlanych. Wpływ planowanej infrastruktury na wizualny kontekst dziedzictwa analizowany jest ponadto w ramach procedury OOŚ, która wymaga oceny oddziaływania przedsięwzięcia na krajobraz kulturowy.	Nie dotyczy	Nie dotyczy

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
obszaru dziedzictwa					
ESS8 §25 – Dla obiektów przyrodniczych o znaczeniu kulturowym: rozpoznanie tych obiektów poprzez badania i konsultacje; identyfikacja społeczności, dla których stanowią wartość; odnalezienie osób lub grup upoważnionych do podejmowania decyzji o losie tych miejsc	art. 40 ust. 1 UOP art. 29, art. 30, art. 33 ust. 1, art. 66 ust. 1 pkt 6a lit. d, art. 66 ust. 1 pkt 15 UOOŚ	Zgodność	ESS8 zakłada identyfikację społeczności, dla których obiekty przyrodnicze stanowią wartość kulturową, oraz odnalezienie osób uprawnionych do podejmowania decyzji o ich losie – co w praktyce odnosi się przede wszystkim do ludów rdzennych i tradycyjnych społeczności lokalnych w rozumieniu ESS7. W Polsce ludy rdzenne nie występują, a obiekty przyrodnicze o znaczeniu kulturowym i historycznym podlegają ochronie prawnej jako pomniki przyrody lub elementy krajobrazu kulturowego. Ich rozpoznanie odbywa się w ramach procedury OOS, która wymaga analizy wpływu inwestycji na krajobraz kulturowy i identyfikacji konfliktów społecznych. Udział zainteresowanych społeczności zapewnia powszechny mechanizm konsultacji publicznych, z którego może skorzystać każdy.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
ESS8 §26 – Priorytet ochrony in situ dla obiektów przyrodniczych o znaczeniu kulturowym;	art. 5 pkt 7, art. 40 ust. 1, art. 44 ust. 3 UOP art. 36 ust. 1 pkt 6 UOZ		Prawo krajowe kładzie nacisk na ochronę in situ i pozwala obejmować ochroną prawną twory przyrody o szczególnej wartości kulturowej lub historycznej, m.in. w formie pomników przyrody. Przemieszczenie zabytku nieruchomego wymaga uzyskania pozwolenia konserwatorskiego, natomiast zniesienie ochrony pomnika przyrody następuje w drodze uchwały rady gminy, co zapewnia udział społeczności lokalnej w tym procesie.		
ESS10: Zaangażowanie interesariuszy i ujawnianie informacji					
Identyfikacja wszystkich interesariuszy, w tym grup wrażliwych	art. 5, art. 7 specustawy przeciwpowodziowej w zw. z art. 28 k.p.a.; (prawo uczestniczenia w postępowaniu), art. 33 u.o.o.ś. (podanie do publicznej wiadomości	Częściowa zgodność	Brak wyraźnego wymogu identyfikacji wszystkich interesariuszy, zwłaszcza grup wrażliwych. Prawo gwarantuje ogólne prawo uczestnictwa dla osób objętych wywłaszczeniem, ale nie zawiera mechanizmów aktywnej identyfikacji interesariuszy innych niż właściciele, dzierżawcy, najemcy i użytkownicy wieczystości nieruchomości.	Należy przeprowadzić kompleksową identyfikację i mapowanie interesariuszy, ze szczególnym uwzględnieniem grup szczególnie wrażliwych oraz osób w niekorzystnym położeniu społeczno-ekonomicznym (m.in. osób starszych,	Plan zaangażowania interesariuszy (PZI)

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
	informacji o postępowaniu w sprawie OOŚ)			rodzin i osób o niskich dochodach, osób z niepełnosprawnościami, gospodarstw domowych prowadzonych samodzielnie przez kobiety oraz osób użytkujących nieruchomości bez formalnego tytułu prawnego), wykraczając poza krąg formalnych stron postępowań administracyjnych. Konieczne jest zagwarantowanie tym grupom pełnego dostępu do informacji oraz dostosowanych kanałów partycypacji na każdym etapie realizacji Projektu.	
Przygotowanie i wdrożenie Planu Zaangażowania Interesariuszy (PZI)	Brak przepisów	Brak zgodności	Brak wymogu przygotowania i wdrożenia Planu Zaangażowania Interesariuszy (PZI).	Należy przygotować i wdrożyć PZI zgodnie ze standardem ESS10, określając w nim metodykę identyfikacji interesariuszy, formy i harmonogram działań dostosowane do poszczególnych grup (w tym grup szczególnie wrażliwych), procedury upubliczniania informacji oraz funkcjonowanie MRS na poziomie Projektu.	PZI
Ujawnianie informacji w odpowiednim czasie i w przystępnej formie	art. 4, art. 8-9, art. 12-15, art. 33, art. 33a u.o.o.ś. art. 7 specustawy przeciwpowodziowej;	Zgodność	Przepisy regulują dostęp do informacji o środowisku, ujawnianie informacji w odpowiednim czasie i formie, określają terminy i sposoby udostępniania informacji o środowisku i o postępowaniu w sprawie wydania decyzji PNRI. Obowiązek ujawniania informacji dotyczy zarówno stron postępowania, jak również ogółu społeczeństwa.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Przeprowadzanie konsultacji w sposób znaczący i włączający	art. 33-37, art. 79 u.o.o.ś.; art. 5, art. 7 specustawy przeciwpowodziowej w zw. z art. 28 k.p.a.; (prawo uczestniczenia w postępowaniu),	Zgodność	Przepisy zapewniają możliwość udziału społeczeństwa, składania uwag i wniosków, określają procedury konsultacji.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Szczególna uwaga na	art. 33 Konstytucji RP	Częściowa zgodność	Równość praw kobiet i mężczyzn w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Zakaz dyskryminacji ze względu na płeć, rasę,	Należy opracować i wdrożyć zróżnicowane formy konsultacji	PZI

Wymagania ESS	Istotne przepisy prawa polskiego	Status zgodności	Komentarz	Środki naprawcze	Dokument wdrażający
perspektywy kobiet	Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (tekst jedn. Dz. U. 2025, poz. 1452)		poходzenie etniczne, narodowość, religię, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Brak wyraźnych przepisów dotyczących uwzględnienia perspektywy kobiet w konsultacjach społecznych.	gwarantujące merytoryczny i równy udział kobiet, pozostałych grup szczególnie wrażliwych oraz osób w niekorzystnym położeniu społeczno-ekonomicznym. Obejmuje to m.in. dostosowanie harmonogramu spotkań do obowiązków opiekuńczych i domowych (unikanie godzin dowozu i odbioru dzieci ze szkół), wybór dogodnych i dostępnych architektonicznie lokalizacji w obrębie danej społeczności, wykorzystanie istniejących struktur lokalnych, zapewnienie dostępności formatów i przestrzeni dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych (w tym opcję indywidualnych konsultacji domowych przy ograniczonej mobilności), a także ukierunkowaną komunikację z rodzinami o niskich dochodach i rolnikami, których byt zależy od nieruchomości objętych oddziaływaniem inwestycji. Poziom oraz jakość zaangażowania tych grup podlegają stałemu monitorowaniu i raportowaniu przez cały okres realizacji Projektu.	
Utworzenie i utrzymanie mechanizmu skarg	dział VIII k.p.a. – Skargi i wnioski art. 11 specustawy przeciwpowodziowej,	Zgodność	Przepisy przewidują standardowe mechanizmy administracyjne – prawo składania skarg i wniosków, procedurę ich rozpatrywania, rejestracji oraz ochrony skarżącego, przepisy dla stron dotyczące składania odwołań i wnoszenia skarg do sądu administracyjnego.	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Dostępność mechanizmu dla wszystkich interesariuszy	art. 221 k.p.a. (prawo składania skarg i wniosków) art. 11 specustawy przeciwpowodziowej,	Zgodność	Mechanizmy odwoławcze dostępne głównie dla stron postępowania. Złożenie skarg i wniosków zgodnie z działem VIII k.p.a. zagwarantowane w Konstytucji RP i dostępne dla wszystkich obywateli.	Nie dotyczy	Nie dotyczy